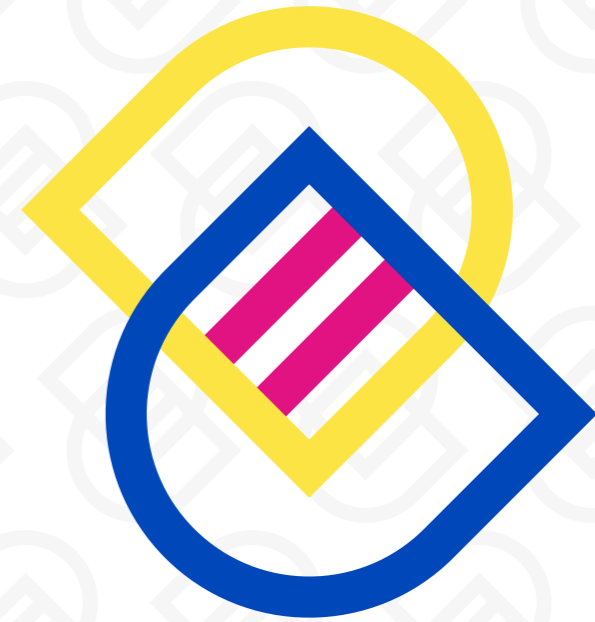


**_MITJANS DE COMU-
NICACIÓ AUDIOVISUAL
AL PAÍS VALENCIÀ. RÈGIM
JURÍDIC I LINGÜÍSTIC.**

—

—

Mercè Teodoro i Peris



**Càtedra de
Drets Lingüístics**





© 2020 MERCÈ TEODORO I PERIS

Directors:

VICENTA TASA FUSTER

RAFAEL CASTELLÓ COGOLLOS

Edició:



ISBN: 978-84-0919-912-9

Mercè Teodoro i Peris.
(València, 1969)

Advocada des de 1993, compatibilitza l'exercici privat de la professió amb l'assessorament jurídic a entitats en matèria de drets lingüístics, així com amb col·laboracions i publicacions en aquest àmbit. Pel que fa al dret de les telecomunicacions, va defensar ACPV en els contenciosos incoats per la Generalitat contra les emissions de TV3 i CatRàdio al País Valencià, tot obtenint la nul·litat de les sancions imposades. Així mateix, va ser promotora i presidenta de la ILP "Televisió Sense Fronteres" i col·laborà en la ILP valenciana per la recuperació del servei de ràdio i televisió autonòmics.

MITJANS DE COMUNI- CACIÓ AUDIOVISUAL AL PAÍS VALENCIÀ. RÈGIM JURÍDIC I LINGÜÍSTIC.*

AUTORA:

Mercè Teodoro i Peris

*Aquest treball suposa d'una part, l'adaptació i d'altra, l'ampliació i concreció específica a l'àmbit autonòmic valencià, del meu treball "Evolució de la regulació lingüística en els mitjans de comunicació audiovisual en l'Estat espanyol" elaborat per a la Revista de Llengua i Dret/ Journal of Language and Law, de l'Escola d'Administració Pública de la Generalitat de Catalunya: Teodoro, Mercè. *Evolució de la regulació lingüística en els mitjans de comunicació audiovisual en l'Estat espanyol*. Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law, 72, 64-106. <http://doi.org/10.2436/rld.i72.2019.3364>, (2019).

INTRODUCCIÓ

La supressió del servei públic de radiodifusió i televisió autonòmic esdevingué al País Valencià a partir de la decisió política de dissoldre i liquidar l'empresa pública Radiotelevisió Valenciana SAU¹, va posar de manifest l'extrema feblesa del sistema comunicatiu valencià i sobretot, del sistema comunicatiu en valencià.

L'ens públic Radiotelevisió Valenciana, que en nàixer s'autodefinia com «una mostra més de la voluntat política d'assumir la responsabilitat concreta de fer avançar la consolidació de l'Administració Autònoma i la presa de consciència dels nostres trets diferencials com a poble²» i que perseguia els més ambiciosos objectius de normalització lingüística, veracitat i pluralisme, va acabar els seus dies desmantellat i liquidat, després d'haver patit dues dècades de progressiva deriva ideològica, desnaturalització de les seues funcions com a servei públic i despatrimonialització econòmica, mitjançant una pèssima gestió del recursos humans i econòmics i la creació d'un hiperbòlic deute.

La decisió de la supressió del servei públic radiofònic i televisiu venia precedida d'altres no menys traumàtiques en la mateixa direcció i sobretot, d'una política institucional que, lluny d'afavorir l'ús del valencià en els mitjans autonòmics públics i privats, agreujava el dèficit estructural de mitjans audiovisuals en llengua pròpia. Com a antecedents significatius d'aquesta política comunicativa assenyalarem només tres, els que considerem més greus i importants: la persecució i tancament de les emissions catalanes de la *Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals*, TV3 i Cat Ràdio, que s'iniciaren al País Valencià l'any 1985, abans que les de la pròpia RTVV; la producció de programes i l'adquisició de continguts per a RTVV de part de les

¹ L'instrument legal de la desarticulació de l'ens va ser la *Llei 4/2013, de 27 de novembre (DOGV núm. 7161, de 27 de novembre) supressió de la prestació dels serveis de radiodifusió i televisió d'àmbit autonòmic, de titularitat de la Generalitat, com també de dissolució i liquidació de Radiotelevisió Valenciana, SAU.*

² Definició continguda al preàmbul de la *Llei 7/84, de 4 de juliol (DOGV núm. 176, de 9 de juliol) de creació de l'entitat pública Radiotelevisió Valenciana i regulació dels serveis de radiodifusió i televisió de la Generalitat Valenciana.*

grans productores espanyoles —i ultraconservadores— com *Alba Adriàtica*, *Producciones 52*, *El Mundo TV* o *Grupo Intereconomía* i la decisió d'adjudicació per part del Consell de les llicències de TDT autonòmiques i locals als grans grups comunicatius d'àmbit estatal com ara *Intereconomía*, *Libertad Digital* o *El Mundo* en detriment d'altres valencianes que ja existien i que emetien total o parcialment en valencià.

El tancament de la ràdio i la televisió autonòmiques va ser el punt culminant d'aquestes decisions que, tot i haver estat, a posteriori, anul·lades judicialment sense excepció, havien ferit greument el, ja de partida molt precari, sistema de mitjans audiovisuals en valencià. A més, la desaparició de la televisió i de la ràdio públiques va suposar el colp definitiu al sector audiovisual en tant que sector creatiu i productiu, aglutinador d'empreses i professionals, d'artistes i de creadors que tenien la televisió i la ràdio públiques com a destinatàries principals de continguts i serveis.

Ara bé, a més de les conseqüències econòmiques d'aquesta política, l'aspecte més rellevant de tot plegat i on volem centrar la nostra anàlisi és la situació comunicativa en què va quedar la comunitat lingüística catalana al País Valencià, sense cap mitjà públic o privat d'àmbit autonòmic que emetés en llengua pròpia.

En efecte, el País Valencià, considerat com a «nacionalitat històrica» per l'Estatut valencià, amb llengua pròpia i oficial i que té, com a mandat estatutari la "recuperació de l'autogovern"³ va perdre no només l'element informatiu, comunicatiu i de representació del pluralisme social que tot mitjà de comunicació públic comporta, sinó també, amb aquest mitjà, l'instrument per a dur a terme les funcions de vertebració territorial, promoció cultural, cohesió social, referència identitària i normalització lingüística que els mitjans autonòmics tenen atribuïdes i que figuraven reconegudes tant a la Llei de creació de RTVV de 1984, ja esmentada, com a la Llei d'Estatut de RTVV de 2012⁴.

³ Preàmbul de la *Llei Orgànica 1/2006, de 10 d'abril (DOGV núm. 5238 d'11 d'abril)*, de reforma de la *Llei Orgànica 5/1982, d'1 de juliol, d'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana*.

⁴ *Llei 3/2012, de 20 de juliol, de la Generalitat (DOGV núm. 6824, de 23 de juliol)*, d'Estatut de *Radiotelevisió Valenciana*


La decisió de tancament i renúncia a la prestació del servei públic televisiu i radiofònic presa pel Consell va vulnerar, al nostre entendre, els drets dels valencians a rebre i comunicar informació i opinió en la seua pròpia llengua, a veure reflectida la seua realitat social, cultural i lingüística més propera i a projectar-se al món d'acord amb la seua identitat col·lectiva.

Però més enllà d'analitzar les causes que van conduir a aquesta situació des del punt de vista polític, econòmic i també, purament tècnic o comunicatiu, ja tractades per diversos autors en altres treballs d'altíssima qualitat i màxim interès⁵, volem, en aquest treball, exposar per què, des del punt de vista jurídic, va ser tan fàcil suprimir un servei públic que venia prestant-se per part de la Generalitat valenciana des dels inicis de l'organització autonòmica i com va ser possible dur a terme una "apagada total" de mitjans en valencià al nostre territori.

Analitzarem doncs quina és l'estructura legal i el marc competencial existent a l'Estat i a la Comunitat Autònoma que permet la desaparició sobtada dels mitjans autonòmics i com és possible deixar, uns quants milions de persones sense cap mitjà de comunicació en la seua llengua, sense que hi hagen conseqüències jurídiques.

Per a dur a terme aquesta tasca, haurem de repassar també quines són, si és que les hi ha, les obligacions que imposa la legislació en relació a la protecció del pluralisme lingüístic en els mitjans de comunicació audiovisual i si aquestes obligacions estan o no complint-se per part de les autoritats estatals i autonòmiques.

⁵ Treballs de referència sobre el tancament de RTVV: MARZAL FELICI, IZQUIERDO CASILLO, CASERO-RIPOLLÉS. *El caso de RTVV y los retos de una nueva gobernanza*. Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Jaume I, Universitat Pompeu Fabra. 2015. Col·lecció Aldea Global, 33 *La crisis de la televisión pública*; BOIX PALOP, *El tancament de Radiotelevisió Valenciana i l'encaix jurídic i constitucional del servei públic televisiu autonòmic a Espanya*. 2014. Quaderns del CAC N.º. 40. Barcelona; VIDAL BELTRÁN, *Encajes y perspectivas jurídicas de la renuncia y la posible reversión de la prestación del servicio público de Radiotelevisión Autonómica en la Comunitat Valenciana*. Pasado, presente y futuro de RTVV / Josep Rodríguez i Santonja (ed.lit.), 2015. BOIX PALOP i VIDAL BELTRÁN. *La nueva regulación del audiovisual medios, derechos y libertades*. Thomson Reuters Aranzadi, 2014.



Primera part
**ANTECEDENTS HISTÒRICS,
CONSTITUCIÓ I MARC COMPETEN-
CIAL I LINGÜÍSTIC DELS MITJANS
DE COMUNICACIÓ AUDIOVISUAL**

1.1

ANTECEDENTS HISTÒRICS

La dictadura feixista imposada a l'Estat espanyol a partir de 1939, es va caracteritzar, pel que fa als mitjans de comunicació, per la creació d'una xarxa centralitzada de mitjans, fonamentalment públics⁶, en els quals es va establir un control ideològic i informatiu total⁷.

Els mitjans, ràdios i periòdics fonamentalment, varen ser inicialment creats —o confiscats als seus antics propietaris— i gestionats per la Delegación del Estado para Prensa i Propaganda, d'inspiració goebbeliana, com a instruments de propaganda de guerra. La censura s'exercia, en un primer moment i de forma directa, per la Falange Española Tradicionalista i de las JONS. Després i successivament se'n feren càrrec d'aquesta tasca el Ministerio de Educación Nacional i el Ministerio de Educación y Turismo, els quals van mantenir el control informatiu fins la fi del règim.

De la ma del control ideològic venia igualment establert el control lingüístic, atès que la unitat d'Espanya i la preeminència del castellà sobre les altres llengües anomenades pel règim llengües vernacles o regionals —sovint també referides com a *dialectes* per rebaixar-les encara més en el seu valor social i jurídic— era una de les bases ideològiques del Movimiento Nacional. Conseqüentment, l'única llengua emprada en aquests mitjans era, evidentment, el castellà, llengua exclusiva també per a l'administració i el funcionariat, l'ensenyament i en general, per a tots els usos públics⁸.

⁶ La Red de Emisoras del Movimiento, de Falange, Cadena Azul de Radiodifusión, del Frente de Juventudes i Cadena de Emisoras Sindicales, del Sindicato Vertical, van ser també emissores de ràdio de titularitat pública; Radio Popular (després COPE), de la Conferència Episcopal. Unión Radio (després SER), va ser la única gran xarxa d'emissores de titularitat privada durant el franquisme. De fet, aquest sistema de radiodifusió en el qual les emissores de l'Estat conviuen amb una xarxa privada controlada ideològicament pel règim, ha estat qualificat com a duopoli radiofònic.

⁷ L'Orden de 6 de octubre de 1939, del Ministerio de Gobernación, dictada pocs mesos després d'acabar-se la guerra, va establir que Radio Nacional de España tindria l'exclusiva dels informatius a tot l'Estat. Segons aquesta ordre, la resta d'emissores existents —totes aquelles que s'hi anaven ocupant a mesura que l'exercit nacional avançava—, havien de connectar-s'hi a ella per a retransmetre el "Diario hablado de Radio Nacional de España" i sotmetre la seua programació a la censura prèvia de la Falange Española Tradicionalista i de las JONS.

⁸ Sobre la repressió lingüística de la dictadura existeix moltíssima bibliografia, en el cas del català, considerem bàsics els treballs de FERRER I GIRONÉS, Francesc. La Persecució Política de la Llengua Catalana. Ed.62. Any 1993 i BENET, Josep. Catalunya sota el règim franquista. Edició Catalanes de París. Any 1973.

En relació amb l'espectre radioelèctric i la seua ordenació, l'Estat el considerava, també d'acord amb la concepció d'estat-nació única i del disseny i planificació de la resta d'infraestructures, de titularitat estatal. L'esquema estructural era de tipus radial, com les carreteres i la xarxa ferroviària, centralitzat a Madrid i organitzat provincialment. Això es desprèn, per exemple, del *Decreto de 14 de noviembre de 1952* (BOE de 26 de novembre) que va ordenar la regulació de les emissores locals i també del "Plan Transitorio de Ondas Medias," aprovat mitjançant el *Decreto 4133/1964, de 23 de diciembre de 1964* (BOE de 30 de desembre), que va establir les bases de la regulació radiofònica futura.

L'aparició, l'any 1956, de la Televisión Española, es va superposar a aquest esquema i es va concebre igualment com un servei públic de titularitat estatal prestat directament per la Dirección General de Radiodifusión y Televisión del Ministerio de Información y Turismo, amb una seu central a Madrid, una secundària a Barcelona i una xarxa regional que, de forma també radial, aniria estenent la seua cobertura a totes les *provincias españolas*.

La televisió naixia, segons el règim, *para proclamar los dos principios básicos, fundamentales, que han de presidir, sostener y enmarcar todo el desarrollo futuro de la televisión en España: la ortodoxia y rigor desde el punto de vista religioso y moral con obediencia a las normas que en tal materia dicta la Iglesia Católica, y la intención de servicio y el servicio mismo a los principios fundamentales y a los grandes ideales del Movimiento Nacional*⁹.

La televisió va ser, efectivament, un gran instrument de propaganda del règim, un mitjà eficaç i de gran penetració social que construïa un discurs de legitimació del sistema i un relat nacional espanyol de pau, prosperitat, avenços tecnològics i homologació internacional, tot això, dins d'una nació en què el passat gloriós i el present feliç s'unificaven en una "experiència nacional"¹⁰ recreada per

⁹ Discurs d'inauguració de Televisión Española del ministre d'Información y Turismo de Franco, Gabriel Arias-Salgado el 28 d'octubre de 1956, reproduït íntegrament en el Diari ABC.

a consum de masses, òbviament en castellà, amb unes petites excepcions en Catalunya i les Illes Balears a partir dels anys 70¹¹.

No va ser fins l'any 1977 —ja desaparegut físicament el dictador— que va tenir lloc l'aprovació d'una norma aperturista i de transició cap al règim actual, el *Real Decreto-ley 24/1977, de 1 de abril* (BOE núm. 87, de 12 d'abril), sobre *libertad de expresión*. En aquesta norma, tot i suprimir-se la censura prèvia, s'imposaven però, uns límits ben definits: la unitat d'Espanya, la institució de la monarquia i la família real i les forces armades, límits què, de forma vetllada i en forma d'autocensura, s'han mantingut vigents fins els nostres dies en els mitjans de comunicació.

També l'any 1977 s'aprovava el *Decreto 708/1977, de 15 de abril*, pel qual es creava l'organisme autònom *Medios de Comunicación social del Estado*, a qui se li va encomanar "la *dirección y administración de los medios de comunicación social hasta ahora integrados en el Movimiento o cuya titularidad le estuviese atribuida*." I uns mesos més tard, el *Real Decreto 2664/1977, de 6 de octubre* (BOE núm. 255, de 25 d'octubre), sobre *libertad de información general por las emisoras de radiodifusión*, pel qual va quedar derogada l'*Orden de 6 de octubre de 1939* que establia el monopoli informatiu de Radio Nacional de España.

La transició va consolidar l'esquema centralista en què s'havien desplegat els mitjans radiofònics i la televisió. L'espai radioelèctric era únic i de titularitat estatal i l'Estat o bé l'utilitzava directament en la prestació dels serveis televisius

¹⁰ RUEDA LAFFOND... "(...) TVE enlazó y profundizó una dinámica de socialización nacional promovida a través de la acción histórica de medios como el cine. Esa otra perspectiva nos presenta la probablemente más relevante función sociopolítica del medio y la más sobresaliente expresión de la cultura televisiva española de los años sesenta: actuar como una herramienta de nacionalización a través de un abanico diversificado de contenidos, pero donde se armonizaban las variantes discursivas hasta ofrecer un gran relato sobre experiencias de lo nacional. Tales prácticas pueden relacionarse con la idea de nación como narración y con la consideración del hecho nacional como «fuerza simbólica», campo de representaciones culturales diversas y espacio sociopolítico potencialmente ambivalente y en construcción."

¹¹ Programació en català feta des de Miramar, en l'emissió territorialitzada de Televisión Española en Catalunya.

o radiofònics o bé autoritzava —en el cas de la ràdio— el seu ús a particulars mitjançant concessions administratives, prèviament organitzades en plans tècnics. Així es posà de manifest l'any 1978 en dictar-se el *Real Decreto 2.648/1978, de 27 de octubre* (BOE núm. 268, de 9 de novembre) pel qual s'aprovava el Plan Técnico Nacional de Radiodifusión Sonora i poc després, el *Real Decreto 1473/1979, de 8 de junio* (BOE núm. 145, de 18 de juny) que aprovava el *Plan Técnico Transitorio del Servicio Público de Radiodifusión Sonora en Ondas Métricas con Modulación de Frecuencia*.

En relació a la llengua, la prohibició de l'ús del català, l'eusquera o el gallec va perdurar per als mitjans de comunicació social fins l'aprovació del *Decreto 2929/1975, de 31 de octubre de 1975 por el que se regula el uso de las lenguas regionales españolas* (BOE de 15 de novembre). Aquest decret establí, en l'article 2n, que "*Las lenguas regionales podrán ser utilizadas por todos los medios de difusión de la palabra oral y escrita, y especialmente en los actos y reuniones de carácter cultural,*" és a dir, va despenalitzar el seu ús.

Aquesta norma va significar una veritable liberalització lingüística dels mitjans escrits, premsa, revistes i tota mena de publicacions; els mitjans audiovisuals, però, en tant que es trobaven encara gestionats directament per organismes estatals, romangueren subjectes encara tant al règim de censura prèvia —fins el 77— com al control dels òrgans del Movimiento i continuaren emetent, d'acord amb l'ideari falangista, en castellà.

De fet, la tendència a utilitzar exclusivament el castellà als mitjans audiovisuals estatals, no s'ha arribat a revertir mai.

1 . 2

CONSTITUCIÓ ESPANYOLA I MARC COMPETENCIAL I LINGÜÍSTIC DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ AUDIOVISUAL

L'aprovació de la Constitució Espanyola, l'any 1978 no va suposar cap canvi immediat en la titularitat i règim de la televisió o de la ràdio, que eren llavors considerats serveis públics estatals, sense perjudici de les emissores privades de ràdio, la concessió de les quals s'havia atorgat pel Govern.

El marc competencial que es va establir constitucionalment va prendre la realitat existent com a punt de partida, sense que el futur "estat de les autonomies" que la pròpia constitució dissenyava, alterés molt la situació competencial existent.

Així, la reserva de competència exclusiva de l'Estat sobre telecomunicacions, establerta en l'article 149.1.21 de la Constitució, es basava en la ja donada per suposada titularitat estatal de l'espectre radioelèctric i atorgava a l'Estat la competència exclusiva —almenys a priori— per a la seua ordenació i gestió, així com la de les xarxes de comunicació.

Aquesta regulació incideix plenament en els mitjans de comunicació audiovisual, la ràdio i la televisió, els quals, en emetre per ones hertziànes, han de requerir de l'Estat dues autoritzacions per a poder funcionar, una, per l'ús de l'espectre radioelèctric i l'altra, per a poder explotar privadament una concessió del servei radiofònic o televisiu en un determinat territori. I totes dues eren d'assignació Estatal, competència del Govern¹².

Pel que fa al règim general dels mitjans de comunicació, la Constitució, a través de l'article 149.1.27 reserva per a l'Estat la competència de la regulació bàsica del règim de *premsa, ràdio i televisió, i, en general, de tots els mitjans de comunicació social, sense perjudici de les facultats de desenvolupament i execució que corresponguen a les Comunitats Autònomes*, la qual cosa implicava una competència compartida que, posteriorment, els Estatuts d'Autonomia assumirien i desplegarien en els seus territoris d'acord amb la normativa bàsica dictada per l'Estat.

¹² Veure els comentaris al respecte en: BASTIDA FREIJEDO, Francisco J. *Medios de comunicación social y democracia en veinticinco años de constitución*. Revista española de derecho constitucional Núm. 71. 2004 quan compara el control sobre els mitjans audiovisuals respecte els mitjans escrits, premsa, revistes i llibres, que no requereixen autoritzacions per a ser creats.

Ara bé, si en l'aspecte estructural no s'hi van establir grans modificacions, l'aprovació de la Constitució sí que va suposar un nou paradigma en quant a la regulació de les llibertats bàsiques, individuals i col·lectives, en relació als mitjans de comunicació en considerar la llibertat d'expressió i la llibertat d'informació com a drets fonamentals¹³.

Aquesta posició els hi va conferir el nivell màxim de protecció jurídica que, dins la Constitució, podia tenir un dret: eficàcia directa, reserva de llei orgànica i tutela judicial preferent i sumària. La regulació d'aquests drets continguda en l'article 20 de la Constitució els defineix per tant com a drets preeminents que no tenen cap altre límit que l'eventual col·lisió amb altres drets fonamentals i, en particular, amb el dret a l'honor, a la intimitat i a la pròpia imatge, així com a la protecció de la joventut i la infància.

La Constitució incorpora també a l'article 20, com a garantia d'aquests drets i de forma homologable a d'altres estats democràtics, tot un seguit de disposicions adreçades a definir i preservar aquestes llibertats: la necessitat de control parlamentari dels mitjans de comunicació social públics, la protecció dels professionals amb la clàusula de consciència i de secret professional, la supressió de tota classe de censura prèvia i la prohibició del segrest de les comunicacions sense intervenció judicial.

L'article 20.3 de la Constitució recull també la garantia *d'accés als mitjans dels grups polítics significatius, tot respectant el pluralisme de la societat i les diverses llengües d'Espanya*, un pronunciament formal que semblava del tot pertinent i coherent amb la proclamació dels principis del pluralisme polític (art. 1 CE) i el pluralisme lingüístic (art. 3) com a principis constitucionals i que hauria de tenir reflex en la normativa bàsica reguladora dels mitjans de comunicació, com més endavant veurem.

¹³ Recomanem en relació al contingut dels drets fonamentals en relació a la comunicació la lectura del Capítol I, "Aspectos constitucionales del derecho de la comunicación" contingut en el llibre *Derecho de la comunicación*, coordinat per Emilio GUICHOT, en el que figuren com a autors a més del mateix GUICHOT, els professors BOIX PALOP, Andrés, CARRILLO DONARIE, J. Antonio, DE LA SIERRA, Susana i VÁZQUEZ ALONSO, Víctor. Ed. Iustel . 2na. Edició 2013.

No obstant la declaració constitucional del principi de protecció del pluralisme lingüístic i la valoració de les llengües i modalitats lingüístiques com a patrimoni cultural i objecte de respecte i protecció (art. 3.3.), la Constitució no regula totes les llengües de l'Estat en termes d'igualtat. L'article 3 de la Constitució estableix una clara diferenciació entre el castellà i la resta de llengües, les quals, ni tan sols identifica.

La Constitució estableix un règim lingüístic segons el qual només una de les llengües serà oficial en tot l'Estat, el castellà. Les altres, en el millor dels casos, seran oficials en les seves respectives Comunitats Autònomes d'acord amb els seus estatuts, sense que la Constitució determine quines seran eixes llengües, quin contingut tindrà eixa oficialitat establerta en els estatuts ni quina protecció concreta o reconeixement jurídic rebran per part de l'Estat¹⁴.

Així, independentment de com les definesca la regulació estatutària i per molt protectora que pretenga ser respecte la llengua pròpia, aquesta sempre tindrà una oficialitat limitada territorialment a la seua Comunitat Autònoma de tal manera que, respecte el castellà, sempre tindrà un estatut jurídic d'inferioritat, en tant que el castellà és oficial en tot l'Estat.

A més, tenint en compte que totes les llengües que es parlen en l'Estat, diferents del castellà, tenen una extensió natural no coincident amb la divisió administrativa autonòmica, la regulació estatutària de les llengües, de forma individualitzada, suposarà a més un fraccionament d'aquestes i l'existència de diferents estatuts jurídics per a cadascuna de les llengües en funció de les diferents regulacions autonòmiques.

En definitiva, la preeminència constitucional de la llengua espanyola i el fraccionament de la regulació autonòmica de les altres llengües, d'una part; la reserva estatal de la regulació bàsica dels mitjans de comunicació i la competència també reservada a l'Estat per a organitzar l'espectre radioelèctric i per a atorgar els títols habilitants per al seu ús, per altra, defineixen el

¹⁴ Sobre l'estatut jurídic i el sistema constitucional de doble oficialitat lingüística ens remetem a VERNET, Jaume; PONS, Eva, POU, Agustí, SOLÉ, J. Ramon i PLA, Anna Maria. Dret Lingüístic. Tema Capítol IV.- Règim Jurídic de les llengües a la Constitució espanyola i als estatuts d'autonomia. Cossetània Edicions. Universitat Rovira i Virgili, 2003.

marc constitucional, jurídic—lingüístic, dels mitjans de comunicació, el qual, com hem vist, es va superposar a la prèvia existència d'una ràdio i una televisió considerades com a serveis públics de titularitat estatal.

Aquest conjunt de competències i potestats és el que ha definit la creació i el desplegament dels mitjans de comunicació a l'Estat espanyol, caracteritzat pel centralisme i, fins l'aparició de les televisions i ràdios autonòmiques, pel monolingüisme en castellà.





Segona part

**NORMATIVA BÀSICA ESTATAL I
DISPOSICIONS LINGÜÍSTIQUES**

L'Estat, en tant que competent per a dictar la normativa bàsica sobre mitjans de comunicació, com hem vist, ha aprovat diverses lleis reguladores del sector. En totes aquestes normes hi ha referències a la diversitat lingüística, les quals constitueixen el marc jurídic de les emissions televisives d'àmbit estatal i també, les bases de les emissions autonòmiques.

Farem un breu repàs per veure exactament, quines han sigut les previsions del legislador estatal, al llarg d'aquests últims anys, en relació a la protecció i foment del plurilingüisme en els mitjans estatals.

2.1

ESTATUT DE LA RÀDIO I LA TELEVISIÓ ESPANYOLES

La Llei 4/1980, de 10 de gener, d'Estatut de la ràdio i la televisió (BOE núm. 11, de 12 de gener) és la primera normativa bàsica aprovada per l'Estat després de la Constitució i, d'acord amb aquest caràcter bàsic, té abast i és d'aplicació general en tot l'Estat. L'Estatut defineix el servei de radiodifusió i de televisió, com a un servei públic essencial, la titularitat del qual correspon a l'Estat, en clara continuïtat amb la definició establerta anteriorment en els plans tècnics de radiodifusió i televisió del franquisme.

La radio i la televisió es conceben en aquest instrument normatiu com un *vehicle essencial d'informació i participació política dels ciutadans, de formació de l'opinió pública, de cooperació amb el sistema educatiu, de difusió de la cultura espanyola i de les seves nacionalitats i regions, així com un mitjà capital per contribuir al fet que la llibertat i la igualtat siguin reals i efectives, amb especial atenció a la protecció dels marginats i a la no-discriminació de la dona* (preàmbul de la llei).

Queda recollit també en la llei el principi constitucional de protecció del pluralisme social i polític regulat en l'article 20.3 CE. No hi ha però, cap menció programàtica en relació a la preservació de la diversitat lingüística també establerta en aquell mateix article. Només l'article 4 del text articulat conté un petit esment quan estableix, com un dels principis inspiradors de l'activitat dels mitjans de comunicació audiovisual de l'Estat, el "respecte pel pluralisme polític, religiós, social, cultural i lingüístic." La norma no contempla però, cap obligació concreta ni cap garantia d'aquesta voluntat programàtica.

En relació al paper de les Comunitats Autònomes, l'Estatut regula dos aspectes, el primer, la seua participació en la televisió i la ràdio públiques estatals,

¹⁵ L'article 14 estableix que hi haurà un Delegat territorial de RTVE en cada Comunitat Autònoma, nomenat pel Director general de RTVE i prèvia consulta a l'òrgan representatiu autonòmic que s'hi constituirà per aquest motiu. El Delegat tindrà un consell assessor i estudiarà "las necesidades y capacidades de la Comunidad Autónoma en orden de la adecuada descentralización de los servicios de radio y televisión y en especial de la Sociedad estatal RCE, y formulará, a través del Delegado Territorial, las recomendaciones que estime oportunas al Consejo de Administración de RTVE" En l'article 15 s'estableix que el Delegat farà una proposta anual al Director general de RTVE sobre programació i horari en l'àmbit territorial autonòmic.

regulada en l'article 14 i 15 d'aquest Estatut, molt limitada i restringida a la delegació territorial de cada autonomia, mai a la configuració general del servei estatal¹⁵.

L'altre aspecte és el règim bàsic de la radiodifusió i la televisió d'àmbit autonòmic, regulat en l'article 2n de l'Estatut. Segons aquest precepte, es podrà constituir a partir de la concessió del Govern a les Comunitats Autònomes de la gestió directa d'un canal de televisió de titularitat estatal que es crearà per a l'àmbit territorial de cada comunitat autònoma i prèvia l'autorització per llei de les Corts Generals. Eixe canal "concedit" a les comunitats es regularà per la seua llei de creació i per les disposicions de l'Estatut. L'atribució de les freqüències radioelèctriques i de les potències d'emissió la realitzarà el Govern.



2 . 2

LLEI REGULADORA DEL TERCER CANAL (1983)

La segona norma bàsica dictada per l'Estat va ser la *Llei 46/1983, de 26 de desembre (BOE núm. 4, de 5 de gener de 1984), reguladora del Tercer Canal de Televisió*. Aquesta llei desplega les previsions de l'Estatut de la Ràdio i la Televisió i regula la cessió d'un tercer canal de televisió (en aquell moment només hi havia dos canals de televisió, els dos de Televisión Española) per a atorgar-lo, "en règim de concessió, en l'àmbit territorial de cada comunitat autònoma, amb la sol·licitud prèvia dels òrgans de govern d'aquestes, i en els termes que hi preveuen els respectius Estatuts d'autonomia, l'Estatut de la ràdio i la televisió, les seves disposicions complementàries d'ordre tècnic i aquesta Llei"¹⁶.

Hom preveu un règim de gestió directa, a dur a terme pels ens autonòmics públics.

En relació a la protecció del plurilingüisme, la norma es limita a reproduir la mateixa menció genèrica que ja contenia l'Estatuto de la Radio y la Televisión i considera el plurilingüisme com a un "principi inspirador". No hi ha però cap disposició concreta adreçada a garantir el respecte o el foment del plurilingüisme. Sí hi ha però, una petita menció, just per garantir l'ús del castellà en determinats supòsits. En efecte, la norma determina que "s'haurà d'utilitzar el castellà i també l'altra llengua oficial de la comunitat autònoma corresponent, quan el Govern ordene la difusió d'una declaració o comunicació oficial d'interès públic" de tal manera que l'única concreció en matèria lingüística es consigna per a assegurar que també els mitjans autonòmics, en tant que prestadors d'un servei públic, utilitzaran el castellà, quan el Govern així ho estime oportú.

Aquesta norma és bàsica per entendre l'esquema dels mitjans audiovisuals que encara perdura. S'hi estableixen dos nivells estructurals, l'estatal i l'autonòmic. Mentre que el primer és uniforme, té abast territorial general i una regulació única, el segon està limitat territorialment a cada comunitat autònoma i tindrà tantes regulacions com canals autonòmics es creen, la qual cosa implicarà un

¹⁶ Sobre la relació jurídica i el marc competencial d'aquesta norma i la "creació" de mitjans autonòmics ens remetem al treball de la professora CHINCHILLA MARÍN, M. Carmen. Les competències de les Comunitats Autònomes en matèria de televisió. Revista catalana de dret públic. Núm. 8. 1987, p. 61–89

fraccionament comunicatiu entre els diferents territoris. En cap cas hom preveu l'existència de canals d'àmbit supraautonòmic.

Aquesta mancança, o més aviat ve, aquesta definició estructural del sistema, insuficient per a garantir les necessitats comunicatives de les comunitats lingüístiques amb llengües cooficials i amb cap o molt poques emissions televisives o radiofòniques en les seues llengües pròpies, ha provocat una situació de fet mancada de cobertura legal, d'estabilitat i de seguretat jurídica: la instal·lació de repetidors de telecomunicacions que estenen les emissions radiofòniques i televisives consolidades dels territoris amb llengua pròpia amb un sistema relativament important de mitjans autonòmics, com ara Catalunya, el País Basc i Galícia a altres comunitats autònomes amb llengua compartida i també, a territoris estrangers.

Nafarroa i Iparralde en relació a les emissions d'Euskadi; el País Valencià, les Illes Balears, Andorra i la Catalunya Nord respecte les emissions de Catalunya; Castella i Lleó, el Nord de Portugal i Astúries en relació a les emissions gallegues així com algunes comarques d'Aragó, Múrcia o Extremadura han accedit així en un primer moment als mitjans fets en les seues llengües davant la inexistència o bé l'escassetat de mitjans, estrictament autonòmics, propis. Aquestes emissions sense títol habilitant han estat objecte de problemes constants en les més diverses formes, des d'enfrontaments polítics i persecució administrativa fins a cessament forçós i imposició de sancions econòmiques en molts casos¹⁷.

Per tal de regularitzar aquestes situacions de fet, l'any 1999 es va introduir en la *Llei 48/1983 Reguladora del Tercer Canal de Televisió*, la possibilitat de legalitzar l'emissió extraterritorial autonòmica afegint una Disposició Addicional Setena mitjançant la *Llei 55/1999, de 26 de desembre (BOE núm. 312, de 30 de desembre de 1999), de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social*.

El mecanisme escollit pel legislador estatal va ser la celebració de convenis de col·laboració entre les Comunitats Autònomes per a permetre l'emissió d'un o més programes d'una televisió autonòmica en l'àmbit geogràfic d'una altra comunitat. Els convenis però estaven condicionats al compliment d'una sèrie de condicions no sempre viables: els espais radioelèctrics corresponents als

seus àmbits territorials havien de ser limítrofs i, a més, havien de comptar amb l'atorgament previ de freqüències assignades pel Ministeri de Foment, espai radioelèctric i ús de freqüències no previst en els Plans Tècnics i difícil d'aconseguir.

La insuficiència d'aquest sistema s'ha posat de manifest en in comptables situacions i l'existència d'aquesta disposició no ha dotat al mecanisme de garantia jurídica suficient ni d'estabilitat. Al llarg d'aquestes dècades hem assistit al tancament de repetidors i a la imposició de quantioses sancions econòmiques als seus titulars —sovint entitats culturals sense ànim de lucre—, com si de veritables prestadors de telecomunicacions de l'àmbit privat es tractaren, tot i estar difonent emissions d'operadors autonòmics públics¹⁷.

¹⁷ Inevitable fer referència al llarg conflicte de les emissions de TV3 al País Valencià, en què es van imposar al voltant de 800.000 euros entre sancions i recàrrecs a l'entitat reemissora. Tot i que després les sancions van ser anul·lades judicialment per STS de 5 de desembre de 2009, dictada en el Recurs Núm. 1577/2009, la majoria popular del parlament valencià va introduir una modificació en la Llei 1/2006 del Sector Audiovisual que preveia expressament multes coercitives per a aquestes emissions i davant la nova amenaça d'executivitat directa de les multes l'entitat va haver de cessar les emissions.

2 . 3

LLEI DE LES TELEVISIONS PRIVADES (1988)

La Llei 10/1988, de 3 de maig, de televisió privada (BOE núm. 108, de 5 de maig de 1988) suposa el trencament del monopoli del servei televisiu estatal i introdueix a l'Estat espanyol la possibilitat de prestar aquest servei de forma indirecta, mitjançant concessió administrativa, per empreses privades i per particulars.

Per a l'atorgament de les concessions, un dels criteris que, segons la norma, s'ha de tenir en compte és la "relació en els projectes de programació entre la producció nacional, europea comunitària i estrangera, donant preferència a la d'expressió originària espanyola i a l'europea comunitària". També, en relació a la programació, la norma disposa que s'han d'emetre uns mínims, els quals s'estableixen percentualment:

1) El 15% de producció pròpia del titular de la concessió.

2) El 40% de producció originària en països integrants de la Unió Europea —lavors, la Comunitat Europea—, dins de la qual, el 55% de la programació emesa haurà de ser "en expressió originària espanyola". En el cas de les pel·lícules, el 40% ha de ser de producció de la Unió Europea i dins d'aquesta, el 50%, almenys, en expressió originària espanyola

No explica la Llei què entén per "expressió originària espanyola." Podria interpretar-se doncs que aquesta expressió excloués les altres llengües diferents del castellà. Aquesta qüestió —a més de la total falta de coordinació amb les Comunitats Autònomes a l'hora de dissenyar la Llei i el Pla Tècnic Nacional— va provocar una impugnació d'inconstitucionalitat per part, entre d'altres, del Govern de la Generalitat i el Parlament de Catalunya, així com del Parlament Basc, basada en l'argument que la Llei impedia de fet la cooficialitat de les llengües pròpies de les Comunitats Autònomes i obviava la participació de les CCAA en la planificació tècnica nacional sobre televisió.

El TC però, va rebutjar el recurs tot manifestant que aquest plantejament de les CCAA no tenia virtualitat i que es basava en una interpretació errònia. Així, en la STC 127/1994, de 5 de maig (BOE núm. 129, de 31 de maig de 1994)

deia l'alt tribunal que *el recurso se basa en una mera conjetura, ya que nada impide a los concesionarios emitir programas en lenguas españolas distintas al castellano o atender a las peculiaridades culturales de las nacionalidades y regiones. La previsión de zonas territoriales cuyos límites la Ley no fija no viola el pluralismo lingüístico constitucionalizado en el art. 3.3 de la Constitución. Los arts. 4.2, 5.1 y 5.2 c) de la Ley nada dicen sobre el idioma en que vaya a emitirse la programación territorial. Tampoco el art. 14 de la Ley, al fijar unas normas mínimas de programación, supone lesión alguna del pluralismo cultural y lingüístico de España; cuando los apartados 3º y 4º de este art. 14 establecen un porcentaje de programación "en expresión originaria española" tal cláusula abarca, sin ningún género de dudas, la expresión en castellano y en cualquier otra lengua española. Y, por si esto no fuera evidente, el art. 3 de la Ley remite a los principios del art. 4 del Estatuto de la Radio y la Televisión entre los que se cuenta el respeto al pluralismo cultural y lingüístico que deberá informar la gestión del servicio por las sociedades concesionarias.*

Respecte el Pla Tècnic, deia el Tribunal que: *"las Comunidades Autónomas carecen de toda competencia respecto de la planificación técnica de la televisión (...) Este principio debe, sin embargo, verse excepcionado en lo que atañe a la letra c) del art. 5.2 en relación con el art. 4.2 de la Ley, preceptos referidos a la delimitación de las zonas territoriales inferiores a la nacional de producción y emisión de programas. El alcance espacial de las emisiones condiciona lógicamente el contenido cultural y lingüístico de las programaciones y no es un extremo estrictamente técnico e inocuo, desde la perspectiva de los derechos fundamentales implicados, para la naturaleza y características de la difusión por televisión y que pueda por ello venir acantonado en la competencia exclusiva del Estado sobre radiodifusión. Conviene así recordar que el propio Estatuto de la Radio y la Televisión, al cual se condiciona expresamente la asunción autonómica de competencias en el art. 16.1 del Estatuto de Autonomía de Cataluña, en su art. 4 c), menciona el respeto al pluralismo cultural y lingüístico de las nacionalidades y regiones entre los principios que deben inspirar la actividad de los medios de comunicación del Estado. Y no se alcanza a ver razón alguna por lo cual el respeto a esos mismos principios que el art. 3.3 de la Constitución*

reconoce como una riqueza del patrimonio cultural de España, no deba operar también para los medios de televisión privados.

2 . 4

NORMATIVA DEL CONSELL D'EUROPA I DIRECTIVES COMUNITÀRIES

El Consell d'Europa va aprovar el *Conveni Europeu de Televisió Transfronterera*, fet a Estrasburg el 5 de maig de 1989 (ratificat pel Regne d'Espanya mitjançant Instrument de 19 de gener de 1998).

Paral·lelament, la Unió Europea —llavors encara Comunitat Europea— va aprovar la *Directiva 89/552/CCE, del Consell, de 3 d'octubre, sobre la coordinació de determinades disposicions legals, reglamentàries i administratives relatives a l'exercici d'activitats de radiodifusió televisiva*, coneguda com a Televisió Sense Fronteres (actualment, després de diverses modificacions *Directiva 2010/13 UE, del Parlament Europeu i del Consell, de 10 de març de 2010 sobre la coordinació de determinades disposicions legals, reglamentàries i administratives relatives a la prestació de serveis de comunicació audiovisual*).

Totes dues normes tenen un contingut semblant si bé el Conveni europeu té una vessant més cultural, i el seu objectiu se centra en l'impuls de la llibertat de circulació, mitjançant les emissions televisives transfrontereres, de les obres i productes audiovisuals, tot promovent la constitució d'un patrimoni cultural europeu audiovisual i fomentant la producció europea d'obres audiovisuals. La Directiva, tot i referir-se al mateix tema, enfoca la qüestió des del punt de vista de l'activitat econòmica, i considera les emissions televisives i radiofòniques com una activitat de prestació de serveis audiovisuals i per tant, objecte dels tractats europeus i de totes les disposicions econòmiques respecte el mercat únic, la lliure competència i la prestació de serveis transnacional¹⁸.

Aquestes normes contenen mesures específiques per a garantir el principi de la diversitat cultural així com també la diversitat lingüística com a dimensió específica de la política cultural dels estats membres. En el cas de la Directiva, la qüestió es concreta en l'establiment d'una sèrie de quotes d'emissió de productes europeus.

¹⁸ Veure sobre aquesta qüestió de la recepció de la normativa europea el magnífic treball del professor VIDAL BELTRÁN, José María. *La incorporación del derecho de la Unión Europea en la regulación española del audiovisual. Marco Jurídico. Naturaleza e incidencia en la normativa estatal*. Revista de Derecho de la Unión Europea. Núm. 29, pp 75–129. Madrid, 2015

La *Directiva Televisió Sense Fronteres* va ser transposada a la normativa interna mitjançant la *Llei 25/1994, de 12 de juliol, per la qual s'incorpora a l'ordenament jurídic espanyol la Directiva 89/552/CEE, sobre la coordinació de disposicions legals, reglamentàries i administratives dels estats membres relatives a l'exercici d'activitats de radiodifusió televisiva*. (BOE núm. 166, de 13 de juliol de 1994). El sistema de reserva de quotes d'emissió establert per la Directiva queda transposat de tal manera que les entitats que presten directament o indirectament el servei públic de televisió hauran de reservar el 51% del temps d'emissió anual a la difusió d'obres europees i, dins d'aquest percentatge, més del 50% a l'emissió d'obres europees en expressió originària en qualsevol llengua espanyola.

La interpretació que hem de fer d'aquesta expressió, de forma anàloga a la continguda en la *Llei de les Televisions Privades*, ja fixada pel Tribunal Constitucional, és que s'està referint a totes les llengües oficials en l'Estat espanyol. No obstant, segons ve aplicant-se aquesta previsió per l'Estat (que no exigeix cap quota en relació al català, ni al basc ni al gallec), se li dona compliment amb la utilització exclusiva del castellà en tant que, òbviament, és una de les llengües espanyoles.

La *Llei 22/1999, de 7 de juny, de modificació de la Llei 25/1994, de 12 de juliol, per la qual s'incorpora a l'ordenament jurídic espanyol la modificació de la Directiva 89/552/CEE, per la Directiva 97/36/CE* i preveu, a l'exposició de motius, que les Comunitats Autònomes estan habilitades per a adoptar mesures actives de protecció de la seva llengua pròpia, a l'empara de l'article 3.1 de la Directiva en qüestió.

2 . 5

PROCÉS DE DIGITALITZACIÓ

La tecnologia digital permet una compressió del senyal televisiu i radiofònic molt superior a l'analògica, de tal manera que, en el mateix espai, s'hi multipliquen el nombre de canals televisius, radiofònics o de dades d'una manera molt més eficient i a més, s'aconsegueix una millor qualitat d'imatge i de so. L'entrada d'aquesta tecnologia va provocar un canvi en la normativa de telecomunicacions i en el marc competencial. En un espai molt breu de temps hi va haver una multiplicitat de normes i reglaments per tal de regular legalment els canvis.

No ens estendrem-hi molt en aquest apartat, però sí és important destacar l'atorgament, per part del Govern, del *Reial decret 1287/1999, de 23 de juliol, pel qual s'aprova el Pla Tècnic nacional de la radiodifusió sonora digital terrestre, i l'Ordre de 23 de juliol de 1999, per la qual s'aprova el Reglament Tècnic i de prestació del servei de radiodifusió sonora digital terrestre*, pels canvis que van implicar tant en el marc competencial com en el règim de la prestació: els serveis televisius i radiofònics digitals podien ser prestats tant per l'administració de l'Estat —en l'àmbit estatal— com per l'autonòmica o la local en aquests altres àmbits. Igualment, hi havia la possibilitat en tots els àmbits territorials, de gestió indirecta mitjançant concessió administrativa, la qual, s'atorgaria per l'Estat o per les Comunitats Autònomes en funció de l'àmbit de l'habilitació.

Pel que fa a les disposicions lingüístiques, la *Llei 10/2005, de 14 de juny, de Mesures Urgents per a l'Impuls de la Televisió Digital Terrestre de Liberalització de la Televisió per Cable i de Foment del Pluralisme*, de transició cap a la televisió i ràdio digitals, contenia, en la Disposició addicional tercera, un apartat dedicat al foment del plurilingüisme, que no ha tingut cap aplicació pràctica ni desplegament i segons el qual "El Govern impulsarà l'ús de les diferents llengües oficials de l'Estat a través dels canals adjudicats en les concessions per a la prestació del servei públic de Televisió Digital Terrestre en l'àmbit de les Comunitats Autònomes que les tinguin reconegudes pels seus respectius estatuts d'autonomia".

En tot cas, la digitalització va comportar un augment significatiu del nombre de canals televisius. Això no va dur aparellat però un increment proporcional en les emissions fetes en llengües diferents del castellà, tot el contrari.

El percentatge d'emissions en les llengües cooficials es va reduir espectacularment.

Així, mentre l'any 2005 al País Valencià hi havia 5 canals de televisió que emetien en castellà (estatals), un que emetia en castellà i en valencià aproximadament al 50% (autonòmic) i un que emetia íntegrament en valencià (autonòmic), en una proporció 70% d'emissions en castellà i 30% d'emissions en valencià, l'any 2011 hi havia 38 canals en castellà i els mateixos que abans en valencià, 1,5, de tal manera que la proporció va passar a ser 93% d'emissions en castellà i 7% en valencià.

Comptabilitzant en aquest càlcul les emissions al País Valencià de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (que llavors comptava amb 4 canals de TDT), emissions sense títol habilitant al nostre territori, el percentatge d'emissions en català augmentava fins el 17%, front un 83% d'emissions en castellà dels 38 canals digitals estatals que llavors se sintonitzaven a les nostres terres, molt lluny encara del percentatge previ a la digitalització.

Els avenços tecnològics i la millora d'aprofitament de l'espectre radioelèctric que podien haver servit per augmentar l'oferta de serveis audiovisuals en llengua pròpia, van servir precisament per a tot el contrari, per a aprofundir més la distància entre la llengua hegemònica a l'Estat, el castellà, i totes les altres ja que, d'una part, l'Estat no va introduir mai en les seues concessions per a emissions estatals l'obligatorietat de cobrir cap quota lingüística i d'altra, les comunitats autònomes tenien —i tenen— limitat el seu espai radioelèctric a les concessions i la planificació estatal, que el limiten considerablement tot impeding el desplegament de nous mitjans o més canals.



Tercera part
NORMATIVA BÀSICA VIGENT

Després de realitzar un breu repàs sobre l'evolució de la normativa bàsica, dediquem aquest apartat a revisar la vigent, la qual, en definitiva, constitueix el marc jurídic actual per als mitjans autonòmics valencians, en tant que han d'adaptar les seues normes de creació i funcionament a les disposicions estatals bàsiques.

Les normes que tot seguit exposarem ja eren d'aplicació en el moment en què es va produir la renúncia a la prestació del servei de comunicació audiovisual per part de la Generalitat Valenciana i per tant són les que han emmarcat jurídicament el procés.

3 . 1

ESTATUT TELEVISIÓ PÚBLICA

L'any 2006, en plena era digital i després de la incorporació a la legislació interna de les diverses directrius comunitàries de liberalització dels serveis audiovisuals ja esmentades, s'aprova la *Llei 17/2006 de la Radio y la Televisión de Titularidad Estatal* que derogarà i substituirà l'Estatuto de Ràdio y Televisión Española de 1980. Aquesta norma implementa el resultat de les conclusions assolides per un grup d'Experts integrat en el *Consejo para la reforma de los medios de comunicación de titularidad del Estado* creat mitjançant *Reial Decret 744/2004, de 23 d'abril* i es complementa amb la posterior aprovació de la Llei de Finançament de la Corporació RTVE.

La Llei manté la titularitat pública de la ràdio i la televisió estatals i confirma el seu caràcter de servei públic, amb "l'objectiu de conciliar la rendibilitat social que ha d'inspirar la seva activitat, amb la necessitat de dirigir-se a la més àmplia audiència en la seva programació, atenent així mateix a fins socials, educatius i integradors". Estableix un sistema de finançament mixt, amb una subvenció pública dins dels límits marcats per les normes i els criteris de transparència i proporcionalitat que estableix la Unió Europea i uns ingressos derivats de la seva activitat comercial subjectes a principis de mercat.

El principi de respecte i promoció del plurilingüisme de l'Estat, continua apareixent com a enunciat general i principi inspirador. Així, hom preveu, dins la missió de servei públic, en l'article 3.2. el de e) *Promover la cohesión territorial, la pluralidad y la diversidad lingüística y cultural de España; g) Editar y difundir canales radiofónicos y de televisión de cobertura internacional que coadyuven a la proyección hacia el exterior de las lenguas y culturas españolas y a la adecuada atención a los ciudadanos españoles residentes o desplazados en el extranjero; i n) Fomentar la producción de contenidos audiovisuales europeos y en lenguas originarias españolas y promover la creación digital y multimedia, como contribución al desarrollo de las industrias culturales españolas y europeas.*

No s'hi contempla, però, cap obligació concreta en relació a l'emissió i producció de continguts audiovisuals en llengües estatals diferents de l'espanyol, ni quotes, ni reserva d'horaris o de canals específics, és a dir, com sempre, una indefinició absoluta que converteix aquests preceptes en una proclama buida de contingut.

El contracte programa sí especifica alguns aspectes, tot i que l'evidència fàctica és que no s'està duent a terme de forma irregular. Així, mentre que en Catalunya o Galícia les emissions territorials de RTVE sí es fan principalment en gallec i català, al País Valencià i a Navarra, per exemple, la presència de les llengües pròpies és gairebé inexistent. Ara bé, sobre el paper, el contracte programa sí hi introdueix algunes concrecions i obligacions que passem a enumerar tot seguit.

En primer lloc s'afirma al preàmbul que la Corporació s'obliga a "una programació de qualitat que incorpore una oferta de serveis connexes i interactius i que possibiliti el foment de la producció audiovisual espanyola, en castellà i en les altres llengües cooficials i europees". L'article 9, per la seua part, preveu, que s'oferiran "continguts territorialitzats en els que es tindran en compte les llengües cooficials d'acord amb la realitat lingüística de cada Comunitat autònoma...", sense que ningú sàpiga això de la realitat lingüística en base a què s'ha d'interpretar ni quina aplicabilitat pràctica té.

En canvi, s'hi dedica un article complet, el 18, a deixar per escrit la necessitat de la *Difusió del Castellà i Llengües Oficials*, en el qual s'hi recull que, "La promoció i difusió nacional i internacional del castellà serà un objectiu essencial de la Corporació RTVE, així com el suport a la resta de les llengües cooficials, especialment quan la tecnologia permeti la difusió simultània de les diferents llengües per a una mateixa obra o programa. La utilització correcta de totes elles és una exigència fonamental de la producció de continguts de la Corporació RTVE."

Per la seua part, l'article 33 estableix que s'hi garantirà la cobertura internacional en les àrees més poblades del continent americà, Europa, Àfrica, Àsia i Oceania i que *s'emetrà en castellà i en les llengües estrangeres que, estratègicament, es consideren del major interès per a Espanya*. En l'emissió internacional podran incloure's programes produïts en llengües oficials.

Finalment, l'article 38 preveu que la Corporació oferirà els llargmetratges, a més d'en castellà, en versió doblada a les llengües cooficials sempre que hi estiguen disponibles i siga tècnicament possible.

En definitiva, precisions escasses i insuficients per a garantir que el servei públic estatal reflectesca la realitat lingüística plural de l'Estat.

3 . 2

LLEI GENERAL DE LA COMUNICACIÓ AUDIVISUAL

Tot continuant amb la reforma audiovisual i la dels mitjans públics estatals, s'aprova l'any 2010 la *Llei 7/2010, de 31 de març (BOE núm. 79, d'1 d'abril) General de la Comunicació Audiovisual*¹⁹.

Aquesta norma és, des del moment de la seua aprovació i encara ara sota la seua vigència, la norma bàsica estatal reguladora del sector. S'ocupa per tant de la comunicació audiovisual de cobertura estatal i estableix les normes generals en matèria audiovisual. És doncs una norma bàsica en el sentit que l'article 149.1.21 atorga a aquest terme, tant per als operadors privats com per als públics.

Els objectius de la llei són múltiples i estan molt ben explicats en el seu preàmbul: *una ley que codifique, liberalice y modernice la vieja y dispersa normativa española actual, otorgue seguridad y estabilidad al sector público y privado, a corto y medio plazo, mediante un marco jurídico básico suficientemente flexible para adaptarse al dinamismo que por definición tienen este sector ante la vertiginosa y continua evolución tecnológica.*

Hom pretén, a més de recollir i unificar les diverses normes fragmentades que s'havien anat aprovant els últims anys, tant en el sector de mitjans de comunicació com, en part, en els plans tècnics i disposicions sobre telecomunicacions, transposar a l'ordenament jurídic intern les modificacions de la Directiva Europea sobre Televisions Sense Fronteres, ara de Serveis de Comunicació Audiovisual (Directiva 2007/65/CE de Serveis de Comunicació Audiovisual del Parlament Europeu i del Consell d'11 de desembre del 2007) i consagrar definitivament la progressiva liberalització econòmica i formal dels serveis de comunicació audiovisual, tot deixant el tradicional concepte de servei públic enrere i regulant els serveis audiovisuals com a serveis econòmics d'interès general, amb certes limitacions, obligacions i càrregues derivades de la "missió de servei públic," establertes per als prestadors públics com a contrapartida al seu finançament públic.

¹⁹ S'han publicat diversos treballs monogràfics sobre la norma als quals ens remetem per a ampliar la perspectiva general dels continguts de la llei: CHINCHILLA MARÍN, M. Carmen i AZPI-TARTE SÁNCHEZ, Miguel han coordinat *Estudios sobre la Ley General de la Comunicación Audiovisual*, editat per Aranzadi l'any 2011; També BELANDO GARÍN, Beatriz i MONTIEL ROIG, Gonzalo, han coordinat *Contenidos y mercado en la regulación de la comunicación audiovisual. El nuevo marco de la ley 7/2010 General de Comunicación Audiovisual*. Ed. Tirant lo Blanch 2011.

Així, l'article 22.1 estableix que, "Els serveis de comunicació audiovisual radiofònics, televisius, i connexos i interactius són serveis d'interès general que es presenten en l'exercici del dret a la lliure expressió d'idees, del dret a comunicar i rebre informació, del dret a la participació en la vida política i social i del dret a la llibertat d'empresa i dins del foment de la igualtat, la pluralitat i els valors democràtics".

En relació a l'objecte de la nostra anàlisi ens detindrem a analitzar la regulació sobre drets lingüístics.

La sistemàtica de la norma situa en primer lloc, després dels articles dedicats a objectius, definicions i àmbit d'aplicació, el reconeixement de drets dels ciutadans, matèria a què dedica el Capítol I del Títol II de forma íntegra, tot establint, com un dret dels ciutadans, el de rebre comunicació audiovisual en condicions de pluralisme cultural i lingüístic, la qual cosa es concreta a la protecció de les obres audiovisuals europees i espanyoles en les seves diferents llengües, com tot seguit veurem.

En efecte, l'article 4.1 de la Llei estableix el contingut d'aquest "pluralisme" referint-lo a una multiplicitat d'elements o aspectes: la titularitat dels mitjans (públics, comercials i comunitaris), el seu tarannà i representativitat (pluralisme polític i social), els canals informatius (radiofònics, televisius, d'internet, etc.), les fonts dels continguts i els diferents àmbits de cobertura, gèneres i interessos de la societat, tot destacant que aquest pluralisme és especialment exigible quan es tracta de prestadors públics.

La Llei parla també del pluralisme lingüístic de forma específica i és una de les poques normes d'àmbit estatal en què el legislador ha desplegat algun aspecte d'això que la Constitució contempla com a principi de protecció de la diversitat lingüística.

En primer lloc, l'article 4.3 de la Llei estableix l'obligació dels operadors de serveis de comunicació audiovisual de promoure el coneixement i la difusió de les llengües oficials a l'Estat i de les seves expressions culturals i, en particular, l'obligació dels operadors de titularitat pública de contribuir a la promoció de la indústria cultural i a les creacions audiovisuals de les diferents llengües i cultures existents a l'Estat.

En segon lloc, l'article 5 recull i desplega el dret subjectiu a que la comunicació audiovisual incloga, en obert i per tant de forma gratuïta i plenament accessible, una programació que reflectesca la diversitat cultural i lingüística dels ciutadans. Contempla també aquest article la previsió de que les Comunitats Autònomes puguin aprovar normes per a promoure la producció audiovisual en la seua llengua pròpia, la qual no és innovadora —ja s'havien publicat llavors diverses normes del sector audiovisual d'àmbit autonòmic amb previsions específiques en aquest sentit— però està òbviament adreçada a tractar de dotar de coherència i homogeneïtat al règim jurídic existent.

Bé, com dèiem, la llei regula de forma específica i formalment inequívoca, la diversitat cultural i lingüística, com un dret de totes les persones:

Article 5. El dret a la diversitat cultural i lingüística.

1. Totes les persones tenen el dret que la comunicació audiovisual inclogui una programació en obert que reflecteixi la diversitat cultural i lingüística de la ciutadania. Les Comunitats Autònomes amb llengua pròpia poden aprovar normes addicionals per als serveis de comunicació audiovisual del seu àmbit competencial amb la finalitat de promoure la producció audiovisual en la seva llengua pròpia.

I, a diferència de les anteriors lleis del sector, estableix el que la llei considera una sèrie de garanties d'efectivitat d'aquest dret, tot incorporant les directives europees:

Els prestadors del servei de comunicació televisiva de cobertura estatal o autonòmica han de reservar a obres europees el 51% del temps d'emissió anual de cada canal o conjunt de canals d'un mateix prestador amb exclusió del temps dedicat a informacions, manifestacions esportives, jocs, publicitat, serveis de teletext i televenda. Al seu torn, el 50% d'aquesta quota queda reservat per a obres europees en qualsevol de les llengües espanyoles. En tot cas, el 10% del total d'emissió està reservat a productors independents del prestador de servei i la meitat d'aquest 10% ha d'haver estat produïda els últims cinc anys. Els prestadors d'un catàleg de programes han de reservar a obres europees el 30% del catàleg. D'aquesta reserva la meitat ho ha de ser en alguna de les llengües oficials d'Espanya.

Els prestadors del servei de comunicació audiovisual televisiva de cobertura estatal o autonòmica han de contribuir anualment al finançament anticipat de la producció europea de pel·lícules cinematogràfiques, pel·lícules i sèries per a televisió, així com documentals i pel·lícules i sèries d'animació, amb el 5% dels ingressos meritats en l'exercici anterior conforme al seu compte d'explotació, corresponents als canals en els quals emeten aquests productes audiovisuals amb una antiguitat menor a set anys des de la seva data de producció. Per als prestadors de serveis de comunicació audiovisual de titularitat pública de cobertura estatal o autonòmica aquesta obligació és del 6%. (...)

Així mateix, els prestadors de serveis de comunicació audiovisual han de dedicar com a mínim un 40%, i el 25% en el cas dels prestadors públics de serveis de comunicació audiovisual del total de la seva respectiva obligació de finançament a pel·lícules, sèries o mini sèries per a televisió. Dins d'aquests percentatges, els prestadors de serveis de comunicació audiovisual de titularitat pública han de dedicar un mínim del 50% a pel·lícules o mini sèries per a televisió.

Els prestadors de serveis de comunicació audiovisual l'obligació d'inversió dels quals derive de l'emissió, en exclusiva o en un percentatge superior al 70% del seu temps total d'emissió anual, d'un únic tipus de continguts, on aquests són pel·lícules cinematogràfiques, sèries de televisió, produccions d'animació o documentals, poden materialitzar-la invertint únicament en aquest tipus de continguts sempre que es materialitzen en suport fotoquímic o en suport digital d'alta definició. En tot cas, el 60 % del finançament conjunt previst en aquest article s'ha de destinar a la producció en alguna de les llengües oficials d'Espanya. (...)

La norma, però, no dona satisfacció als objectius que persegueix i, de la mateixa manera com ja ocorria durant la vigència de les altres que hi imposaven percentatges diferents d'obres en expressió originària en llengües espanyoles, l'obligatorietat de les quotes d'emissió o els percentatges d'inversió en "alguna de les llengües oficials d'Espanya" no s'ha traduït en una major presència d'aquestes als mitjans estatals.

La regulació específica del dret a la comunicació audiovisual plurilingüe no ha servit per garantir aquest dret ja que, d'una part, es considera satisfeta

l'exigència amb la presència de la llengua castellana o espanyola, la qual és indubtablement una, però només una, de les llengües oficials d'Espanya i, d'altra, no ha hagut cap plasmació concreta d'exigència real de garantia del pluralisme lingüístic a través dels mitjans estatals ni públics ni privats.

De fet, l'autoritat independent supervisora i reguladora de l'activitat dels mitjans de titularitat de l'Estat, creada per l'article 45 de la pròpia Llei de Comunicació Audiovisual, el Consell Estatal de Mitjans Audiovisuals, actualment absorbit per la Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia considera ajustat a dret el fet que no hi haja cap emissió estatal en llengües diferents del castellà i només avalua el compliment del principi de plurilingüisme en les emissions "territorialitzades" del gestor públic de televisió, és a dir, en les desconexions territorials dels diversos centres emissors de la Corporació RTVE²⁰.

El seguiment del compliment de la diversitat lingüística que du a terme la CNMC no es fa sobre els mitjans privats d'àmbit estatal malgrat que algunes de les obligacions concretes en relació al plurilingüisme en la llei no s'adrecen exclusivament als mitjans públics. No obstant, l'únic paràmetre que mesura la Comissió per a verificar el compliment o incompliment dels drets consagrats en la norma és el de les hores en llengües oficials emeses des dels centres territorials de la Corporació RTVE en relació al conjunt d'hores emeses per aquests centres, les quals, clarament, per elles mateixes, no poden compensar la manca absoluta d'emissions plurilingües en l'àmbit estatal.

El cas del País Valencià és excepcionalment greu atès que el Centre Territorial de Televisió Espanyola només emet, des de 2006, un informatiu de diari de mitja hora de durada i ni tan sols aquesta peça és exclusivament en valencià, sinó que és fet al 50% en castellà i valencià, de la qual cosa resulta poc més d'una hora setmanal en el conjunt de la programació valenciana d'emissió en llengua pròpia.

²⁰ Veure en aquest sentit l' *Informe sobre el cumplimiento de las obligaciones de servicio público por la corporación radio y televisión española y su financiación*. Años 2015 y 2016. MSP/CNMC/001/16. Consejo de la Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia.

Un altre aspecte molt important de la llei és que finalment una única norma recull de forma clara i completa les competències estatals, autonòmiques i locals en relació al servei públic televisiu, les emissions i també les possibilitats permeses en relació amb el règim d'exploració. Aquesta regulació, continguda a l'article 40 de la norma, després de definir el servei públic televisiu, disposa que "L'Estat, les comunitats autònomes i les entitats locals poden acordar la prestació del servei públic de comunicació audiovisual a fi d'emetre en oberts canals generalistes o temàtics (...)." Fixem-nos que no hi ha un verb obligacional i que la norma per tant, només permet la prestació del dit servei de tal manera que, en puritat, no hi ha formalment cap obligatorietat per a la prestació del servei públic de comunicació audiovisual.

Doncs bé, una vegada les comunitats autònomes decideixen prestar el servei, poden determinar dins dels múltiples digitals que l'Estat els hi ha atorgat o reservat en els plans tècnics estatals, quins seran explotats pel servei públic de comunicació audiovisual televisiva i quins explotaran empreses privades en règim de llicència.

En relació amb les formes de gestió del servei públic per part de les Comunitats Autònomes, podran optar entre les següents: la prestació de servei de manera directa a través dels seus propis òrgans, mitjans o entitats, l'atribució a un tercer de la gestió indirecta del servei o de la producció i edició dels diferents programes audiovisuals, o la prestació a través d'altres instruments de col·laboració publicoprivada, d'acord amb els principis de publicitat, transparència i concurrència, així com no discriminació i igualtat de tracte. Finalment, les comunitats autònomes podran transformar la gestió directa del en gestió indirecta, mitjançant l'alienació de la titularitat de l'entitat prestadora de el servei.

En relació a la situació, també especialment greu al País Valencià, de les emissions entre Comunitats Autònomes, la Llei General de Comunicació Audiovisual manté el mecanisme dels convenis de col·laboració ja existent en la Llei del Tercer Canal de Televisió.

La decisió legislativa no pot ser més inadequada. Aquest sistema no és cap solució al dèficit estructural d'emissions en llengües diferents del castellà, ho

hem pogut comprovar en la pràctica, però és que a més, la nova redacció introduïda per la Llei General vigent, empitjora i dificulta encara més la realització dels convenis en afegir-hi encara més condicions de les que ja existien. Així, mentre l'anterior regulació exigia que les comunitats foren limítrofes i que hi hagués una prèvia assignació de freqüències lliures, ara s'exigeix a més, reciprocitat.

I no és aquesta una qüestió menor si atenem al fet que la major part de comunitats receptores d'emissions per part de comunitats veïnes no tenen mitjans propis o aquests no emeten, per la raó que siga, ja siga per la gestió privada, per l'estatut jurídic de la seua llengua pròpia o per altres raons, en les llengües pròpies. Pensem, si més no, el cas del País Valencià durant els anys d'inexistència de mitjans autonòmics en què hagués estat legalment impossible posar en marxa aquesta solució per no poder donar compliment a la reciprocitat o el cas, també molt greu de Navarra, on no hi ha hagut televisió autonòmica pública.

D'altra part, la dificultat afegida de l'existència d'espai radioelèctric disponible i assignació de freqüències per part de l'Estat, tot i no estar recollida en aquesta redacció, continua sent un entrebanc ben real ja que sense elles no serà tampoc possible l'eficàcia pràctica de cap conveni a no ser que, la comunitat autònoma en qüestió, destine algun dels canals digitals assignats en el pla tècnic estatal a procurar aquest intercanvi, sacrificant així bé la prestació del servei de forma directa o bé per llicència amb operadors del propi àmbit autonòmic, la qual cosa és ja una reducció objectiva de les seues possibilitats comunicatives.

També aquest supòsit de fet s'ha donat —i continua essent una dificultat real— al País Valencià on no és possible implementar el intercanvi d'emissions amb les programacions d'IB3 i de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals per manca d'atorgament, per part de l'Estat, de l'espai i les freqüències necessàries per a emetre. Així, tot i haver-se aprovat per les Corts Valencianes en data 13 de juny de 2013 un text de conveni de col·laboració entre la Generalitat valenciana i la Generalitat de Catalunya per a la reciprocitat de la difusió dels canals televisius de la seua respectiva titularitat, en els seus respectius territoris, no ha estat possible posar-lo en marxa:

“És voluntat de les parts establir un marc de col·laboració que regule amb continuïtat, qualitat i transparència les emissions de cada una de les comunitats firmants en el territori de l'altra, vinculant o condicionant la seua efectivitat a la disponibilitat de l'espectre radioelèctric necessari, l'assignació del qual competix al Ministeri d'Indústria, Energia i Turisme”.

El País Valencià ha fet la petició d'aquesta assignació de freqüències; fins i tot ha fet al·legacions al Pla Tècnic Nacional de Televisió (segons consta en Dictamen del Consell d'Estat sobre el *Projecte de Reial decret pel qual s'aprova el pla tècnic nacional de televisió digital terrestre i es regula determinats aspectes per a l'alliberament del segon dividend digital de 30 de maig de 2019*) i presentat mocions parlamentàries²¹. Aquestes iniciatives han estat avortades, una rere l'altra, per l'Estat.

El Govern, per la seua part, respon que, segons la Llei General de Comunicació Audiovisual la Generalitat pot organitzar el seu espai radioelèctric de la manera que considere millor, podent, eventualment, dedicar el seu múltiplex a fer aquest intercanvi. Aconseguir més disponibilitat de canals no sembla un objectiu realista atenent al darrer Pla Tècnic Nacional i les orientacions europees que apelen a una major reducció de l'espai destinat a emissions audiovisuals en favor d'altres serveis de telecomunicacions. Això és el que el Govern ha respost a les darreres preguntes parlamentàries formulades sobre aquest tema²².

En definitiva, en aquesta matèria, la Llei General de la Comunicació Audiovisual no ha fet seus els principis europeus de lliure comunicació cultural en l'àmbit europeu continguts en el Conveni Europeu de Televisió Transfronterera ni els compromisos concrets adquirits per l'Estat amb la ratificació

²¹ Veure el *Diario de Sesiones del Senat*, núm. 305, de 26 de juny de 1918. Comisión General de las Comunidades Autónomas. Dues proposicions dels Grups Parlamentaris Socialista, Nacionalista, de Esquerra Republicana, Mixto y Unidos Podemos—En Comú Podem—En Marea per tal de permetre la reciprocitat en català i en general, en les comunitats amb afinitats lingüístiques. Les dues rebutjades. ELI: http://www.senado.es/legisl2/publicaciones/pdf/senado/ds/DS_C_12_305.PDF

de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries en relació a les llengües protegides i no garanteix la lliure recepció d'emissions televisives i radiofòniques fetes en llengües protegides per aquest darrer instrument. De fet, és més fàcil intercanviar o rebre programes televisius i radiofònics d'altres estats que d'una altra comunitat autònoma, atès que les exigències o condicionants imposats per a les emissions transfrontereres són molt inferiors als que s'imposen a les emissions dins el propi Estat²³.

²² “En su contestación, el Gobierno explica que, en el marco del Plan Técnico Nacional de la Televisión Digital Terrestre, las CC AA «tienen un amplio margen de actuación para determinar cómo son explotados los canales de ámbito autonómico». Y añade: las CC AA pueden decidir, «sin mediar actuación por parte del Estado» cuáles de sus canales autonómicos serán explotados en gestión directa. Y una vez aprobado el convenio pertinente, «destinarlos a la emisión de canales públicos de otras CC AA». El Gobierno, que llega a recordar que existen «otras plataformas para la difusión de contenidos audiovisuales, como las plataformas de cable o satélite o la radio o televisión por internet», recuerda que en 2012, primero, y en 2017 después, Bruselas ha venido adoptando acuerdos relativos al programa plurianual de Política del Espectro Radioeléctrico, que ha condicionado el uso de las bandas de frecuencia. Finalizado ese proceso, detalla, se habrá producido una reducción significativa, lo cifra por encima del 40%, de las frecuencias que estarán disponibles para la TDT”. Font. Las Provincias, Edició Digital. Redacció. 12/11/18 ELI: <https://www.lasprovincias.es/politica/gobierno-dice-reciprocidad-2018113235450-ntvo.html>

²³ Artículo 38. Libertad de recepción de los servicios prestados dentro de la Unión Europea. 1. Se garantiza la libertad de recepción en todo el territorio español de los servicios audiovisuales cuyos titulares se encuentren establecidos en un Estado miembro de la Unión Europea, siempre que no interfieran técnicamente en las emisiones de los prestadores establecidos bajo jurisdicción española. En el ámbito del Convenio Europeo sobre Televisión Transfronteriza y para canalizar el derecho a la diversidad cultural y lingüística a nivel europeo, en todas las zonas limítrofes con un país de la Unión Europea se posibilitará la emisión y la recepción de programas difundidos mediante ondas hertzianas garantizando para ello una adecuada planificación del espectro radioeléctrico en las zonas transfronterizas.

3 . 3

CARTA EUROPEA PER A LES LLENGÜES REGIONALS O MINORITÀRIES

La Carta Europea per a les Llengües Regionals o Minoritàries, la CELROM, adoptada en Estrasburg el 5 de novembre de 1992, forma part del nostre ordenament intern des de que va ser ratificada per l'Estat espanyol l'1 d'agost de 2001. El document té abast general però en parlarem només dels aspectes relacionats amb els mitjans de comunicació.

En aquest sentit, la Carta conté una sèrie de compromisos que han estat voluntàriament assumits per l'Estat mitjançant l'adopció i ratificació de l'instrument, com tot seguit veurem de forma resumida.

L'Estat espanyol, llavors amb un Govern presidit pel Partit Popular, va triar, dins de les possibilitats que la Carta hi preveia, el rang més exigent i per tant, la protecció més alta possible per a les llengües reconegudes com a oficials als estatuts d'autonomia de les Comunitats Autònomes del País Basc, Catalunya, Illes Balears, Galícia, Valenciana i Navarra, que són les que l'Estat considera llengües protegides per la Carta. Respecte les llengües que no tenen rang d'oficialitat però estan protegides i emparades pels estatuts d'autonomia en els territoris on tradicionalment es parlen, l'Estat va adoptar la protecció que les disposicions de la part III de la Carta que puguen raonablement aplicar-se en consonància amb els objectius i principis establerts a l'article 7è.

Aquests objectius i principis més significatius de l'article 7è, són, bàsicament:

a) "El reconeixement de les llengües regionals o minoritàries com a expressió de la riquesa cultural".

b) "El respecte de l'àrea geogràfica de cada llengua regional o minoritària, de manera que ... les divisions administratives ... no constitueixin cap obstacle a la promoció d'aquesta llengua regional o minoritària".

c) "La necessitat d'una acció decidida de promoció de les llengües regionals o minoritàries a fi de protegir-les".

La Carta dedica als mitjans de comunicació l'Article 11è. En el primer paràgraf d'aquest article conté les obligacions a què es comprometen els estats signants

en relació a la creació de mitjans en les llengües protegides. El primer apartat regula el compromís de les parts envers els parlants de les llengües regionals o minoritàries protegides, de garantir la creació, en els territoris d'ús d'aquestes llengües, d'almenys una emissora de ràdio i una cadena de televisió que acompleixi la missió de servei públic (apartat 1.a). En relació a les ràdios i televisions privades o comercials (apartats 1.b i c), el compromís no és de garantia de creació, sinó de foment i facilitació. Finalment, l'apartat d) estableix el foment de la producció i la difusió d'obres àudio i audiovisuals en les llengües protegides, l'apartat f) la previsió financera de suport a les produccions audiovisuals i el g) a la formació de professionals de la comunicació en les llengües regionals o minoritàries protegides.

El segon apartat de l'article 11è recull els principis provinents de la normativa europea sobre llibertat de circulació de la informació i la cultura (el Conveni de Televisió Transfronterera, bàsicament) i la comunicació i els serveis audiovisuals (la Directiva sobre Televisió Sense Fronteres i de Mitjans de Comunicació Audiovisual). Aquestes consideracions estan dirigides a permetre la rendibilització extraterritorial, dins del mercat global, de les emissions televisives i radiofòniques realitzades en les llengües protegides, les quals, per la seua pròpia naturalesa, àmbit territorial i capacitat econòmica, tenen enormes dificultats per a ser creades i sobretot, per a competir amb les emissions públiques o privades d'àmbits superiors²⁴.

La més important als efectes d'aquest treball és la garantia de llibertat de recepció directa, que fan els Estats en assumir la Carta, de les emissions de ràdio i de televisió dels països veïns en una llengua usada en una forma idèntica o pròxima d'una llengua regional o minoritària, i a no oposar-se a la retransmissió d'emissions de ràdio i de televisió dels països veïns en aquesta llengua. Segons aquest apartat, "L'exercici de les llibertats esmentades més amunt, que

²⁴ Cal esmentar ací l'exhaustiu treball sobre aquesta qüestió dut a terme pel professor de la Universitat del País Basc, Iñigo Urrutia en la comunicació *El marco europeo de los medios audiovisuales sin fronteras como instrumento para la difusión de las lenguas regionales o minoritarias. Els reptes dels mitjans audiovisuals en llengua catalana*. Taula rodona, novembre 2014. Institut d'Estudis Autònomic. Barcelona 2015

comporten deures i responsabilitats, pot ser sotmès a certes formalitats, condicions, restriccions o sancions previstes per la llei, que constitueixen mesures necessàries, en una societat democràtica, per a la seguretat nacional, per a la integritat territorial o per a la seguretat pública, per a la defensa de l'ordre i per a la prevenció de la delinqüència, per a la protecció de la salut o de la moral, per a la protecció de la reputació o dels drets d'altri, per impedir la divulgació d'informacions confidencials, o per garantir l'autoritat i la imparcialitat del poder judicial".

Així doncs, de no existir aquestes circumstàncies d'ordre públic, la lliure recepció d'emissions d'altres estats i Comunitats Autònomes no hauria de ser limitada o restringida per les autoritats.

Aquest precepte estableix sense cap mena d'ambigüitat un compromís per part dels signants de la Carta envers els parlants de garantir la "recepció directa" de les emissions de ràdio i televisió dels països veïns que estiguin fetes en una llengua parlada "de manera idèntica o semblant a una llengua regional o minoritària", i configura, a nivell europeu, un correlatiu "dret a la recepció directa de les emissions de ràdio i televisió fetes en llengua regional o minoritària protegida", amb independència de l'Estat emissor.

El mandat implica no sols eliminar obstacles, sinó també adoptar mesures positives dirigides a garantir la llibertat de recepció directa de les emissions de televisió entre territoris veïns on es fa servir una llengua regional o minoritària en una forma idèntica o pròxima.

És important que destaquem també —per les múltiples controvèrsies que els sectors contraris a la normalització susciten en relació al nom i l'entitat de la llengua catalana parlada al País Valencià— que no s'exigeix que la llengua en què estigui feta l'emissió sigui la pròpia llengua protegida per la Carta, és a dir, la que tinga la consideració de minoritària o regional d'acord amb les seves definicions, sinó simplement que estigui parlada de manera idèntica o semblant, precisament per evitar el formalisme que comporta la multiplicitat de noms, moltes vegades diferents, que s'atribueixen a una mateixa llengua.

La garantia de recepció directa està basada en un altre principi establert per la Carta, que és el de remoure els obstacles que imposen les divisions

administratives en les llengües a l'hora de la seua promoció. Està contingut en l'article 7è de la Carta, on s'estableix que caldrà mantenir: "el respecte de l'àrea geogràfica de cada llengua regional o minoritària, de manera que assegurin que les divisions administratives ja existents o noves no constitueixen cap obstacle a la promoció d'aquesta llengua regional o minoritària".

Les fronteres administratives europees (tant les fronteres entre estats com les fronteres entre regions d'un mateix o de diversos estats) no coincideixen amb les àrees o comunitats lingüístiques, de manera que el continent està dividit en regions lingüístiques diferents de les regions administratives. Aquesta situació és paradigmàtica a l'Estat espanyol on, precisament, perquè són els estatuts d'autonomia els encarregats de determinar les llengües oficials, s'ha tendit a identificar automàticament una llengua oficial amb una comunitat autònoma i no s'ha tingut en compte el fet que, la majoria dels les llengües eren compartides per més d'una comunitat i conformen una comunitat lingüística que també s'estén més enllà dels límits territorials de l'Estat.

Les competències en matèria de mitjans de comunicació de les Comunitats Autònomes han estat atorgades també sense tenir en compte aquesta situació, de tal forma que les emissions televisives i radiofòniques en llengües oficials diferents del castellà han estat previstes legalment només per a la comunitat autònoma que les ha creat, no per a la comunitat lingüística a què pertany.

La ratificació de la Carta hauria d'haver incidit en la superació d'aquesta visió fragmentada i, com ella mateixa enuncia a l'article 7è, en el respecte a "l'àrea geogràfica de cada llengua regional o minoritària, de manera que assegurin que les divisions administratives ja existents o noves no constitueixen cap obstacle a la promoció d'aquesta llengua regional o minoritària".

Desgraciadament no ha estat així i la legislació estatal dictada una volta ratificada la carta, fonamentalment la Llei 7/2010, General de Comunicació Audiovisual, com hem vist, no ha modificat l'estructura dicotòmica d'Estat/Comunitats Autònomes, ni ha propiciat cap altre instrument per als intercanvis entre

Comunitats Autònomes que el ja comentat del sistema de convenis regulat al seu article 40.

La ratificació de la Carta per part de l'Estat espanyol no ha impedit tampoc l'adopció de mesures sancionadores i ordres administratives de cessament d'emissions que excedeixen el seu títol habilitant per raons de promoció lingüística, ja que d'una part, l'Administració actua, en contra dels seus propis actes i compromisos contrets i d'altra, els jutjats i tribunals de l'Estat no l'estan aplicant i consideren que, en tot cas, hauria d'inspirar un canvi legislatiu del dret intern però que ara per ara, no té aplicabilitat directa.



Quarta part

**COMPETÈNCIES AUTONÒMIQUES
EN MITJANS DE COMUNICACIÓ
AUDIOVISUALS**

Veurem tot seguit quines han estat i són a hores d'ara les competències autonòmiques en aquesta matèria, centrant-nos en el desplegament que el País Valencià ha fet d'aquesta normativa, tant pel que fa a la creació de mitjans audiovisuals com en l'exercici de la resta de competències en matèria d'audiovisual que té assignades. Veurem també quines previsions lingüístiques hi conté la normativa valenciana sobre mitjans audiovisuals.

4.1

ESTATUT VALENCIÀ I LLEI D'ÚS I ENSENYAMENT DEL VALENCIÀ

L'Estatut d'autonomia valencià (*Llei orgànica 5/1982, d'1 de juliol, DOGV núm. 74, de 15 de juliol*), des de la seua aprovació, incorporà amb plens efectes la competència autonòmica sobre mitjans de comunicació social com a competència compartida amb l'Estat.

L'article 37.1 del text estatutari recollia la competència en relació amb «el desplegament legislatiu i l'execució del règim de radiodifusió i televisió en els termes i en els casos establerts en la llei que regule l'estatut jurídic de la ràdio i la televisió». S'hi preveia, a l'article 37.3, que «la Generalitat Valenciana podrà regular, crear i mantenir la seua pròpia televisió, ràdio i premsa i, en general, tots els mitjans de comunicació social per al compliment de les seues finalitats».

Però tot i aquesta assumpció competencial tan decidida, la disposició transitòria sisena de l'Estatut valencià no considerava la possibilitat de crear directament un canal de televisió —o una emissora de ràdio— de titularitat autonòmica, com per exemple sí va recollir l'Estatut basc, sinó la concessió a la Generalitat Valenciana d'un canal de televisió de titularitat estatal, d'acord amb el que preveia l'*Estatuto de la Radio y la Televisión* de 1980.

D'altra part, en matèria lingüística, l'Estatut valencià va establir, com és sabut, un sistema de doble oficialitat lingüística i va declarar el valencià llengua pròpia oficial, juntament amb el castellà, en tot el territori valencià. L'Estatut atorgà una especial protecció i respecte a la recuperació del valencià a més de recollir que la Generalitat garantiria l'ús normal i oficial de les dues llengües oficials.

La llei valenciana de normalització, o el més paregut a una llei de normalització que hem tingut els valencians, la *Llei 4/1983, de 23 de novembre d'Ús i Ensenyament del Valencià* (DOGV núm. 133, de 30 de desembre de 1983), va desplegar mínimament el contingut d'aquesta oficialitat en l'àmbit dels mitjans de comunicació. Així, la LUEV reconeixia —i reconeix en tant que no ha estat modificada i continua vigent— el dret de tots els ciutadans a ser informats pels mitjans de comunicació tant en valencià com en castellà (art. 26.1) i també el dret subjectiu a accedir als mitjans de forma oral i escrita, en valencià. La LUEV atribueix al Consell la promoció i utilització del valencià en els mitjans de comunicació, tot vetllant per l'adequada presència del valencià a les emissores

de radio i televisió i altres mitjans de comunicació que depenguen de la Generalitat (art. 25).

La creació de mitjans propis s'hauria de fonamentar doncs en aquests preceptes i la ràdio i la televisió autonòmiques haurien, teòricament, de configurar-se com a instruments de normalització del valencià i constituir la garantia del dret dels ciutadans a veure reflectida la seua parla i a rebre informació també en valencià, atès que aquest dret en relació a la llengua castellana està plenament consolidat i garantit per múltiples vies i mitjans audiovisuals d'àmbit estatal i autonòmic.



4 . 2

CREACIÓ DE MITJANS AUTONÒMICS. LLEI/1984, DE 4 DE JULIOL DE 1984, DE CREACIÓ DE RADIOTELEVISIÓ VALENCIANA

Poc després d'aprovar-se la LUEV, Les Corts Valencianes aprovaren la *Llei 7/1984, de 4 de juliol, (DOGV núm. 176, de 7 d'octubre de 1984), de creació de l'entitat Radiotelevisió Valenciana i regulació dels serveis de radiodifusió i televisió de la Generalitat Valenciana*.

Aquesta norma permeté la creació d'un ens públic amb personalitat jurídica pròpia i plena capacitat jurídica, administrativament adscrit a la Presidència de la Generalitat (art. 3), el qual comptava, com a òrgans de govern i administració, amb un Consell d'Administració, un Consell Assessor i un director general (art. 4). El preàmbul de la norma contenia nombroses declaracions de principis segons les quals la llei era "una mostra més de la voluntat política d'assumir la responsabilitat contreta de fer avançar la consolidació de l'Administració Autònoma i la presa de consciència dels nostres trets diferencials com a poble".

La llei, continuava el preàmbul, "*possibilita una antiga i renovada aspiració del poble valencià: la d'expressar-se i comunicar-se en la pròpia llengua, per a la qual cosa els mitjans de comunicació de caràcter públic constitueixen el suport idoni i l'evidència irreprotxable de la nostra voluntat política*" i també, segons el preàmbul, la llei "*tracta de superar la relació de desigualtat entre les dues llengües oficials de la Comunitat Autònoma, quan estableix les mesures necessàries per a crear uns mitjans de comunicació propis, gestionats democràticament i subjectes al control parlamentari directe, que impulsen la utilització del valencià en la radiotelevisió autònoma, la qual es configura d'aquesta manera com a vehicle de recuperació*".

La *Llei de Creació de Radiotelevisió Valenciana* estava aixoplugada en les disposicions de l'Estatut i la LUEV abans comentades, de tal manera que va recollir, en el seu text articulat que, en relació a la llengua, l'activitat dels mitjans de comunicació social de la Generalitat s'inspiraria en els principis següents: a) La promoció i protecció lingüística de la llengua pròpia de la Comunitat Valenciana (...) i e) El respecte al pluralisme polític, cultural i lingüístic, religiós i social. Enlloc deia que les emissions es realitzarien de forma íntegra en valencià ni tampoc va establir cap sistema de quotes d'emissió.

Dissortadament ni els usos lingüístics ni el model lingüístic creat per RTVV van ser els que la normalització del valencià exigia i no van estar a l'alçada de les proclames lingüístiques i identitàries del preàmbul de la llei de creació.

Per començar, la televisió no emetia exclusivament en valencià, seguia un model bilingüe i relegava l'ús del català —sempre esmentat sota la denominació de «valencià», «llengua valenciana» o «idioma valencià» de forma exclusiva i excloent— a hores amb escassa audiència i al seu segon canal, Punt 2, amb una audiència molt minoritària. A més a més, els diferents governs valencians, començant pels socialistes i acabant pels populars van optar per apartar-se notablement de l'estàndard comú de llengua catalana i aprofundir en el localisme i el secessionisme lingüístic, arribat a prohibir termes, expressions i en general, lèxic o sintaxi que *sonés a massa catalana*. La ràdio sí gaudia d'un molt acceptable nivell de llengua i d'una utilització extensa del català en tota la seua programació.

Però com que hi ha excel·lents treballs acadèmics sobre aquesta qüestió²⁵, no hi aprofundirem en ella, només manifestar, com a opinió personal, que es va malbaratar una oportunitat única de dur a terme un veritable canvi en relació al reconeixement, respecte i valoració social del valencià com a llengua compartida amb una gran comunitat lingüística. Una llengua de comunicació, cultura i cohesió social homologable a qualsevol altra del món. En compte d'això, RTVV optà per l'empobriment de l'idioma, el folklorisme i la dissolució de la identitat pròpia en un estil i un llenguatge ple de castellanismes, barbarismes i a més a més, vigilat i censurat de forma permanent en una mena de paroxisme anticatalanista.

En qualsevol cas, l'estructura formal de Radiotelevisió Valenciana i el seu estatut jurídic es va mantenir pràcticament invariable des de la seua creació fins

²⁵ Treballs sobre la llengua en els mitjans valencians, principalment Canal 9: MOLLÀ, T. (1992) La llengua dels mitjans de comunicació. Alzira: Ed. Bromera; MOLLÀ, T. El model lingüístic oral: el cas de Canal 9 o el nivell (lingüístic) desnivellat publicat a Quaderns del CAC 2007, Número 28. La qualitat de la llengua en els mitjans audiovisuals; GAMIR RIOS J.V. Poder político y estructura mediática: la comunicació durante la presidència de Eduardo Zaplana. Aposta. Revista de Ciencias Sociales núm. 23, 2005. LAGUNA PLATERO, A. La comunicació: mitjans, empreses privades i corporació pública. En PIQUERAS J, A. Història del País Valencià. Transició, democràcia i autonomia. Vol. 6. Ed. 62. XAMBÓ, R. Comunicació, política i societat. El cas valencià. 3 i 4. 2001; XAMBÓ, R. El cas del País Valencià. En VVAA 202. El Català en els mitjans de comunicació. Situació actual i perspectives. Barcelona. Societat Catalana de Comunicació de l'IEC. PERIS BLANES, Àlvar, IGLESIAS GARCIA, Mar i PAPÍ-GÁLVEZ, Natàlia, Identidades, Culturas y Lenguajes en El Ecosistema comunicativo valenciano, Coord. LOPEZ GARCÍA, Guillermo, Tirant lo Blanch 2010.

a 2012. Ara bé, els articles 7 i 28 de la *Llei 7/1984, de 4 de juliol, de creació de l'entitat Radiotelevisió Valenciana*, es modificaren per la *Llei 9/1999, de 30 de desembre, de mesures fiscals, de gestió administrativa i financera i d'organització de la Generalitat Valenciana* en el sentit de permetre recórrer a operacions creditícies per a finançar l'ens, de tal manera que s'autoritzava l'endeutament gairebé lliure: «*Radiotelevisió Valenciana podrà realitzar tot tipus d'operacions financeres i, en particular, concertar operacions de crèdit i préstec, siga quina siga la forma en què s'instrumente i d'acord amb els límits establits en les lleis de pressupostos anuals*».

Aquesta modificació en el sistema de finançament va tenir una transcendència enorme en la deriva dels esdeveniments i va suposar un punt d'inflexió en la gestió de l'ens públic. A partir d'aquell moment, el deute es va disparar fins a límits inversemblants. Atesa la quantia del deute acumulat, és un fet notori que l'administració es va exercir de forma no només negligent, sinó temerària i, probablement també, criminal. Les xifres del forat econòmic són esfereïdores. Segons l'Informe de 2011 sobre Radiotelevisió Valenciana i les societats que en depenen de la Sindicatura de Comptes de la Comunitat Valenciana, en aquell moment els fons propis del grup RTVV presentaven un valor negatiu de 1.217.548.540 euros. Segons l'Informe, el desequilibri patrimonial es va iniciar en l'exercici de 2000 —just després de la reforma esmentada— com a conseqüència del canvi de finançament²⁶.

L'endeutament, reiteradament advertit per la Sindicatura, venia a més agreujat per l'augment incontrolat de la despesa i per tot un seguit d'irregularitats detallades als successius informes de la Sindicatura de Comptes en què s'hi detecten i analitzen irregularitats en la contractació de personal, en l'autorització de la despesa per part dels directius, en l'adquisició milionària de drets d'emissions i mascotes esportives, en les compres de produccions alienes (algunes de les quals no s'arribaren ni a emetre), en les dietes i despeses de representació dels directius, etc.

²⁶ L'Informe de la Sindicatura de Comptes sobre RTVV 2011 és accessible en línia al següent enllaç: <http://www.sindicom.gva.es/web/informesRTVV.pdf>

L'etapa socialista al front de RTVV conclougué l'any 1995 amb una plantilla de 653 treballadors i un deute de 32 milions d'euros. L'any 2009 hi havia 1.027 treballadors en plantilla fixa i al voltant de 730 contractats, és a dir, uns 1.800 treballadors. El deute era 40 vegades superior, com hem dit, un deute acumulat de 1.287.500.000 euros²⁷.

Radiotelevisió Valenciana va servir per satisfer d'interessos polítics, econòmics i particulars d'una elit de governants. Així, una vegada coneguda la pèssima situació financera i la situació de fallida, el plantejament inicial del Consell fou, d'una part, la reestructuració de la plantilla, la qual cosa implicava l'acomiadament de pràcticament dos terços dels treballadors, i d'altra, la privatització dels serveis de televisió i radiodifusió que no foren considerats estrictament com a servei públic, propiciada per l'aprovació de la Llei General de Comunicació Audiovisual, ja comentada, que emparava el canvi.

Els fets que tingueren lloc posteriorment són sobradament coneguts: l'adjudicació d'un contracte d'assessorament jurídic en suport a la direcció de l'ens Públic Radiotelevisió Valenciana i les seues societats Televisió Autònoma Valenciana, SA (TVV) i Ràdio Autonomia Valenciana, SA (RAV) per a la preparació, negociació i execució de les mesures laborals necessàries per a garantir la viabilitat de la radiotelevisió pública valenciana al prestigiós bufet J&A Garrigues, SLP per un cost total de 224.200 euros i la preparació de l'expedient de regulació d'ocupació (ERO). L'ERO es va aprovar pel Consell d'Administració de RTVV el 22 d'agost de 2012, amb els vots dels consellers populars. Suposava l'extinció de 1.198 contractes de treball i proposava mantenir-ne únicament 480 en el conjunt del grup. El procediment fou impugnat davant la jurisdicció social en diverses demandes individuals i també en diverses demandes col·lectives interposades pels representants sindicals del comitè d'empresa de RTVV, STAS—Intersindical Valenciana, Comissions Obreres, Unió General de Treballadors i Confederació General del Treball. L'òrgan competent per a l'enjudiciament de les impugnacions a l'ERO va ser

²⁷ XAMBÓ I OLMOS, Rafael. "RTVV, de l'esperança a la manipulació i el saqueig". L'Espill, núm. 43, Universitat de València, 2013.

el Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana, de forma que aquest òrgan acumulà les demandes i les tramità²⁸.

²⁸ Veure, per a l'anàlisi detallada del tancament de RTVV, un treball anterior, TEODORO I PERIS, Mercè. *El tancament de Radiotelevisió Valenciana. Crònica de la fi d'una època. Els reptes dels mitjans audiovisuals en llengua catalana*. Taula rodona, novembre 2014. Institut d'Estudis Autònòmics. Barcelona 2015.

4 . 3

CONCESSIONS ADMINISTRATIVES I ALTRES COMPETÈNCIES AUTONÒMIQUES EN MATERIAL AUDIOVISUAL

Les Comunitats Autònomes també tenen competències en relació a les concessions de serveis de radiodifusió d'ones mètriques amb modulació de freqüència. La *Llei 31/1987, de 18 de desembre, d'Ordenació de les Telecomunicacions* (BOE núm. 303, de 19 de desembre) va determinar que la radiodifusió per freqüència modulada podria ser explotada en règim directe per ens amb competències i indirectament mitjançant concessió administrativa, per corporacions locals i per persones físiques o jurídiques. L'atorgament d'aquestes concessions el realitzarien les Comunitats Autònomes amb competències en mitjans de comunicació social, de tal manera que la convocatòria i l'adjudicació de les concessions ha estat competència de les Comunitats Autònomes.

Així, al País Valencià, s'han fet diverses adjudicacions estatals (a partir del *Pla Tècnic Nacional de Radiodifusió sonora* de 1978), l'any 1979, adjudicant-hi 25 emissores; l'any 1989, amb 28 més i l'any 1997, amb 14 més. El *Pla* de 2006 va assignar 31 emissores al País Valencià i el Consell en va convocar un concurs per a la seua adjudicació, el qual, va quedar desert una vegada i desistit una altra. Finalment, l'any 2018 el va tornar a convocar i està a hores d'ara pendent de resolució.

També les Comunitats Autònomes són competents, en l'àmbit televisiu i d'acord amb la *Llei 41/1995 de 22 de desembre, de televisió local per ones terrestres*, en l'atorgament de les concessions per a la prestació del servei de televisió local per a les freqüències atorgades per l'Estat, prèvia reserva i distribució, en funció de les disponibilitats de l'espectre radioelèctric. Segons el *Censo de televisiones locals*, un informe publicat per l'Asociación para la investigación de los Medios de comunicación, l'any 2002 hi havia 122 emissores locals al País Valencià, moltes d'elles dependents d'ajuntaments, tot i que algunes s'havien associat amb mitjans estatals com ara Localia, de PRISA, UNE, Local Media, Canal 47, Correo Prensa Española (Vocento). En relació als mitjans digitals, la *Disposició addicional 44a de la Llei 66/1997, de 30 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social* va introduir, molt aviat, una altra competència autonòmica, la de les concessions per a la gestió indirecta dels serveis públics de radiodifusió i de televisió amb tecnologia digital terrestre per entitats privades, el títol habilitant dels quals l'atorgarà l'Estat si el seu àmbit es estatal

i les Comunitats Autònomes si és autonòmic o local. La *Llei 53/2002, de 30 de desembre, de Mesures Fiscals, Administratives i de l'Ordre social per la qual es va modificar la Llei 41/1995, de Televisió local per ones terrestres*, va ampliar la competència autonòmica sobre les televisions digitals locals del seu àmbit.

Així, l'any 2006 s'hi van adjudicar per part del Consell 42 canals de TDT local i 2 d'àmbit autonòmic, atorgades a empreses afins al Partit Popular, la Conferència Episcopal, empreses vinculades amb la trama Gürtel i en definitiva, empreses *clientelars*, les quals, tot i estar obligades, segons els plecs de la contractació, per a emetre un 25% en valencià, van ignorar aquesta obligació sense cap conseqüència. El Tribunal Suprem va anul·lar aquestes concessions l'any 2012 i ha obligat a retrotraure el procediment al moment previ a l'adjudicació per tal que les ofertes foren objectivament valorades. A partir de 2016 el Consell ha començat el procés i s'han adjudicat les llicències, com després exposarem.

Les Comunitats Autònomes també han exercit competències d'inspecció, control i sanció sobre l'ús del domini radioelèctric en els àmbits de la seua competència, tant en relació als mitjans analògics com els digitals. Aquesta competència ha estat reconeguda des de la *Llei 31/1987, de 18 de desembre d'Ordenació de les Telecomunicacions* i des de llavors en tota la normativa posterior sobre aquesta matèria si bé la qüestió, atesa la superposició de títols competencials, no ha estat pacífica en la pràctica i la conflictivitat derivada ha estat objecte d'una llarga i no sempre clara interpretació jurisprudencial.

En relació a la participació de les Comunitats Autònomes en l'elaboració dels plans tècnics, la qual, està recollida legalment almenys de forma teòrica, hem de dir que ha estat reduïda a la proposta o sol·licitud de l'espai necessari així com a la determinació de les demarcacions locals. Pel que fa a l'aprovació dels plans, les Comunitats Autònomes només tenen reconeguda la possibilitat d'emissió d'informes i participació amb al·legacions no vinculants en el tràmit d'audiència (veure la *Disposició Addicional Segona de la Llei 7/2010*²⁹ i l'art. 7 de *Real Decreto 123/2017, de 24 de febrer, pel que s'aprova el Reglament sobre l'ús del domini públic radioelèctric*³⁰).

A més, la competència de gestió, compartida entre l'Estat i les Comunitats Autònomes, que podria millorar el resultat final, és en la pràctica molt limitada i s'exerceix de forma centralista. En primer lloc, en relació a la participació de les Comunitats Autònomes en l'ens estatal de Radio i Televisió, RTVE, d'acord amb l'Estatuto de la Radio y la Televisión, es contrau a l'organització territorial, no al Consell d'Administració, i a la possibilitat d'informar el Consell Assessor de cada comunitat, sobre les "necessitats i capacitats" i fer les oportunes recomanacions (no vinculants, òbviament) respecte la programació que els centres territorials emeten.

²⁹ Disposición adicional segunda. Participación de las Comunidades Autónomas en la planificación estatal del espacio radioeléctrico. La planificación del espacio radioeléctrico será elaborada con la participación de las Comunidades Autónomas a través de instrumentos de cooperación previstos en la legislación general. A estos efectos, el Gobierno recabará informes de las Comunidades Autónomas a la hora de habilitar bandas, canales y frecuencias para la prestación de servicios de comunicación audiovisual que afecten al territorio de dichas Comunidades Autónomas.

³⁰ En el proceso de elaboración de los planes técnicos nacionales de radiodifusión sonora y de televisión se asegurará la participación de las Comunidades Autónomas, en los términos previstos en la Ley 7/2010, de 31 de marzo, General de la Comunicación Audiovisual, cuando se refieran a servicios cuyos títulos habilitantes para prestación de servicios audiovisuales correspondan otorgar a las Comunidades Autónomas. A estos efectos los planes técnicos serán informados por el Consejo Asesor de las Telecomunicaciones y de la Sociedad de la Información.

4 . 4

LLEI DEL SECTOR AUDIOVISUAL VALENCIÀ

La *Llei valenciana 1/2006, de 19 d'abril* (DOGV núm. 14.105, de 21 d'abril de 2006) *del Sector Audiovisual* es dicta amb la pretensió d'ordenar i regular el sector audiovisual d'àmbit autonòmic en virtut, segons el preàmbul de la norma de "l'àmplia capacitat legislativa en matèria audiovisual en el seu àmbit territorial" de la Generalitat.

La norma pretén una regulació integral del sector audiovisual valencià amb el fi de potenciar la formació, la creació, la producció, la comercialització i la difusió del sector i l'obra audiovisual valenciana tant en el territori valencià com en la resta de mercats nacionals i internacionals.

Aspira també a ser "l'ordenació definitiva" del nou sector de la televisió digital a la Comunitat Autònoma, la regulació de la televisió digital terrestre d'àmbit autonòmic i la forma d'organitzar la gestió dels canals múltiples que hauran de concedir-se així com la televisió digital local, la norma on "es regula un model organitzatiu de gran complexitat i es posa fi a una llarga etapa de desordre jurídic, inseguretat dels operadors i falta de qualitat del servici".

Aquesta llei assegura voler donar suport a la creació, la producció, la comercialització i la difusió de les obres cinematogràfiques i audiovisuals valencianes i a les obres audiovisuals en valencià; també reconeix el caràcter estratègic del sector audiovisual per la seua importància social i econòmica, i com a instrument per a la promoció i divulgació de la cultura, història i llengua pròpies i preveu l'establiment de mesures de foment, ajudes en les que, entre d'altres factors, es tindrà en compte el foment de la llengua i de la cultura pròpies i la utilització del valencià.

Ara bé, en realitat les previsions normatives no són tan decidides com les declaracions de voluntat, perquè realment, el que la norma estableix és que els operadors de televisió compresos en l'àmbit d'aplicació de la llei, hauran de reservar el 20% del seu temps d'emissió anual a la difusió "d'obres audiovisuals i cinematogràfiques valencianes" la qual cosa no significa que aquestes obres audiovisuals i cinematogràfiques estiguen fetes en valencià.

No és per tant, a diferència d'altres lleis semblants, com ara la Llei Catalana de comunicació audiovisual, una exigència lingüística, sinó un requisit amb què es pretén dinamitzar un sector econòmic.

Evidentment, el fet que la producció estiga feta al País Valencià, per empreses ací radicades, personal resident, etc. no garanteix, en absolut, que la llengua emprada siga el català. Respecte l'exigència de la llengua, la llei només diu que, les obres audiovisuals valencianes (segons els requisits de la producció que s'estableixen) es realitzaran en la seua versió original *preferentment en valencià*, sense que eixa preferència es determine o definesca de cap manera o siga un requisit en cap cas.

La norma es limita a establir com un dels principis generals de la programació, el respecte al pluralisme polític, religiós, social, cultural, ideològic i lingüístic així com la protecció, el foment i la normalització del valencià, però, a diferència una vegada més de la norma catalana, no s'estableixen quotes d'emissió en valencià ni per a la televisió d'àmbit autonòmic, ni per a la local ni com a exigència dels ens públics que duguen a terme la seua gestió ni tampoc respecte els eventuals llicenciataris privats del servei.

La reserva sempre fa referència a la "producció pròpia", no a la producció en valencià.



4 . 5

LLEI 3/2012, DE JULIOL, DE LA GENERALITAT, D'ESTATUT DE RADIOTELEVISIÓ VALENCIANA

La Llei 3/2012, de 20 de juliol, de la Generalitat, d'Estatut de Radiotelevisió Valenciana (DOCV núm. 6824, de 23 de juliol) es va tramitar de forma paral·lela al procediment judicial en què es revisava la legalitat de l'ERO sobre els treballadors de RTVV. La norma va eixir endavant gràcies als vots, en exclusiva, del Partit Popular ja que la resta de grups parlamentaris van plantejar una esmena a la totalitat, la qual, fou rebutjada.

Aquesta norma derogava la Llei 7/1984 i el seu preàmbul justificava la derogació en «el temps transcorregut des de l'aprovació, la necessitat d'adaptació als nous avanços tecnològics, l'aparició de nous actors en l'escena dels mitjans de comunicació i l'aprovació de la *Llei de la Generalitat Valenciana 1/2006, de 19 d'abril, del sector audiovisual de la Comunitat Valenciana*, així com la modificació de la normativa bàsica estatal en aquesta matèria, en especial la *Llei 7/2010, de 31 de març, general de la comunicació audiovisual, que deroga, entre altres, la Llei 4/1980, de 4 de gener, de l'estatut de la ràdio i la televisió, i la Llei 46/1983, de 26 de desembre, reguladora del tercer canal de televisió [...]*».

Ara bé, la veritable motivació va ser la necessitat del canvi de model organitzatiu i econòmic degut a la situació de fallida ja exposada. Així, es va reemplaçar l'ens RTVV per una societat mercantil de titularitat pública unipersonal amb especial autonomia, Radiotelevisió Valenciana, SAU, la qual se subrogaria en la posició jurídica de les societats anteriors i assumiria els seus actius i passius. El Consell de la Generalitat constituïria la seua Junta General (art. 10) i tindria, a més, un Consell d'Administració, designat per les Corts, per majoria de tres cinquenes parts, i un director o directora general, també elegit per les Corts (art. 11 i 12).

La nova Llei determinava que els principis generals de l'actuació de Radiotelevisió Valenciana, SAU serien la separació de les activitats audiovisuals de servei públic de les que no ho foren, i que cadascuna d'aquestes activitats tindria un sistema de finançament i separació de comptes diferenciat, de tal manera que la privatització estava servida, tot preveient-se l'externalització de la producció i l'edició de continguts, mitjans materials, tècnics i humans necessaris per a la prestació del servei, amb els únics límits de la legislació bàsica estatal (art. 3). Es tractava de fer compatible la rendibilitat a fi que el

finançament públic no sostingués ni contingut ni activitats alienes al compliment de la funció essencial de servici públic.

En matèria lingüística, la llei establia que Radiotelevisió Valenciana utilitzaria *preferentment*, el valencià en la prestació del servici de comunicació audiovisual (art. 5). No s'hi concretaven ni percentatges, ni quotes i no s'explicava enlloc què s'havia d'entendre per preferentment. La llei era, per altra part, molt poc expressiva en declaracions generals de principis lingüístics, i només recollia, com un dels objectius del servei públic, la difusió i protecció de la llengua valenciana, la cultura, l'esport i la identitat pròpia de la Comunitat Valenciana.

El 9 de juliol de 2013, el Consell de la Generalitat i RTVV SAU van subscriure el contracte programa del període 2013 a 2015³¹, el qual, establia les directrius de la gestió del servei públic de ràdio i televisió. El seu contingut proclamava la defensa del servei públic, d'acord amb la normativa estatal i comunitària i incloïa, dins la programació de servei públic, la informació com a eix prioritari així com programes de contingut informatiu general, la cobertura informativa de l'activitat oficial de les institucions d'autogovern valencià, la programació infantil, cultural, divulgativa i d'entreteniment.

En relació a les llengües d'emissió, el dit document establia un percentatge d'emissió de produccions europees però no cap percentatge d'ús concret de cap llengua; és més, el valencià, seria protegit i fomentat -en teoria- però també es deia que *"La programació, a més de protegir i fomentar especialment l'ús del valencià, fomentarà la introducció d'una societat plurilingüe (castellà, valencià i una llengua estrangera, preferentment l'anglès) per a facilitar la integració en un context pluricultural."*

³¹ Publicat al DOGV núm. 21.306, de 18 de juliol de 2013.

4 . 6

SUPRESSIÓ DEL SERVEI DE COMUNICACIÓ AUDIOVISUAL AUTONÒMIC

La política lingüística de l'ens no va canviar, però poc importaria ja que poc després, la corporació de RTVV va desaparèixer sobtadament en anul·lar-se judicialment l'Expedient de Regulació d'Ocupació, la qual cosa obligava a la Generalitat a readmetre als treballadors.

En efecte, el 4 de novembre de 2013, el Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana va dictar la Sentència número 2338/2013, que declarava nul·la de ple dret l'ERO i obligava RTVV, SAU a la readmissió dels treballadors acomiadats. La Sentència es va fer pública l'endemà i a les poques hores, el Consell, reunit d'urgència, emeté un comunicat de premsa mitjançant el qual anuncià el tancament de RTVV, SAU i la supressió del servei públic de la ràdio i la televisió autonòmiques. Segons la nota, la readmissió dels treballadors i el manteniment de RTVV tenia un cost inviable i s'havien de prioritzar els serveis públics bàsics com la sanitat o l'ensenyament. No comparegué cap responsable polític. El Consell no va assumir cap responsabilitat sobre l'execució de l'ERO o sobre els defectes que hi concorregueren segons la Sentència per determinar-ne la nul·litat

El que va ocórrer després és ben conegut i ens remetem a diversos treballs publicats sobre aquesta situació³². Dir només que la desaparició d'aquest servei es va articular mitjançant l'aprovació de la *Llei 4/2013, de 27 de novembre, de la Generalitat, de supressió de la prestació dels serveis d'àmbit autonòmic, així com de dissolució i liquidació de Radiotelevisió Valenciana, SAU*, per la qual es va formalitzar la renúncia a la prestació del servei públic de comunicació audiovisual.

L'article 1, s'ocupa de «suprimir la prestació dels serveis de radiodifusió i televisió d'àmbit autonòmic de titularitat de la Generalitat i, en conseqüència,

³² VIDAL BELTRÁN, J.M. Las nuevas perspectivas jurídicas derivadas de la renuncia a la prestación del servicio público de televisión por las Comunidades Autónomas. El caso de RTVV. En BOIX PALOP, i VIDAL BELTRÁN, La nueva regulación del audiovisual: medios, derechos y libertades. Cizur Menor.(2014) Aranzadi.; BOIX PALOP, A. El cierre de RTVV y el encuadre jurídico constitucional del servicio público televisivo autonómico en España. Quaderns del CICAC 40. 2014; RODRÍGUEZ SANTONJA, Pasado, presente y futuro de RTVV, València, Uno y Cero Ediciones 2015.TEODORO PERIS, M. (2015);

autoritzar al Consell l'extinció, la dissolució i la liquidació de l'empresa pública Radiotelevisió Valenciana, SAU, que gestiona aquests serveis». L'article 2.1 de «suprimir la prestació del servei públic de ràdio i televisió d'àmbit autonòmic prestat per qualsevol mitjà o canal de difusió, per la Generalitat, a l'empara del que hi ha establert en l'article 56 de l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana», i també (art. 2.2) «suprimeix la prestació de qualsevol altre servei d'interès general que en matèria de ràdio i televisió presta la Generalitat en virtut de les seues competències estatutàries»; l'article 3 autoritza el Consell perquè, constituït en Junta General d'Accionistes, dissolga i extingisca l'empresa Radiotelevisió Valenciana, SAU i nomena una comissió de liquidació composta per tres membres que duran a terme les actuacions legalment i estatutàriament establertes.

La disposició addicional primera té tres apartats. En el primer, s'estableix que la supressió de la prestació dels serveis de ràdio i televisió i el corresponent cessament de les emissions produirà l'extinció dels contractes de treball que afecten la totalitat de la plantilla de l'empresa Radiotelevisió Valenciana, SAU, en els termes i d'acord amb el procediment establert en l'article 51 i la disposició addicional vintena del Text refós de l'Estatut dels treballadors. El segon apartat determina que Radiotelevisió Valenciana, SAU assumirà les conseqüències econòmiques resultants del procés de dissolució i liquidació amb càrrec a la consignació pressupostària; el tercer, que la Generalitat respondrà, si escau, de les conseqüències econòmiques derivades de la Sentència d'anul·lació de l'ERO a què estigui obligat l'ens RTVV i les societats filials que en depenen, quan aquestes siguin líquides, vençudes i exigibles.

La disposició addicional segona faculta el Consell, constituït en Junta General d'Accionistes, per a cessar els membres del Consell d'Administració de Radiotelevisió Valenciana, SAU. La disposició derogatòria única deroga la *Llei 3/2012, de 20 de juliol, d'Estatut de Radiotelevisió Valenciana*, i la disposició final única preveu la vigència de la norma per a l'endemà de la seua publicació al DOCV, el 28 de novembre.

Com dèiem en el nostre treball, ja esmentat, "Tres articles, dues disposicions transitòries, una disposició derogatòria i una disposició final fou tot el

que calgué per a suprimir un servei públic que s'havia prestat al llarg de vint-i-quatre anys".

4 . 7

LA LLEI 12/2015, DE 29 DE DESEMBRE, PER A LA RECUPERACIÓ DEL SERVEI PÚBLIC DE RADIODIFUSIÓ I TELEVISIÓ D'ÀMBIT AUTONÒMIC, DE TITULARITAT DE LA GENERALITAT I LA LLEI 6/2016, DE 15 DE JULIOL, DE LA GENERALITAT, DEL SERVEI PÚBLIC DE RADIODIFUSIÓ I TELEVISIÓ D'ÀMBIT AUTONÒMIC, DE TITULARITAT DE LA GENERALITAT

La societat valenciana, sacsejada per aquest esdeveniment, i després d'un any sense televisió ni ràdio autonòmiques, va subscriure una iniciativa legislativa popular l'objecte de la qual era la «Proposició de llei del servei públic de radiotelevisió valenciana» presentada en les Corts Valencianes al desembre de 2014. La iniciativa va superar amb escreix el límit autonòmic de signatures exigides per a la seua tramitació i va vindre precedida d'un important debat social. Finalment, modificada en profunditat en el tràmit parlamentari, va ser aprovada i es va concretar a la *Llei 12/2015, de 29 de desembre, per a la recuperació del servei públic de radiodifusió i televisió d'àmbit autonòmic, de titularitat de la Generalitat*.

Hi havia en la norma una voluntat inequívoca de recuperar el servei públic de radiodifusió i televisió d'àmbit autonòmic i de preparar el nou model dels mitjans de comunicació audiovisuals públics autonòmics, en el marc de la promoció i defensa de la identitat, la llengua i la cultura valencianes.

Segons el preàmbul, a través de la iniciativa legislativa s'hi expressava la "legitimitat i la capacitat del poble valencià per a dotar-se dels instruments necessaris per a exercir la seua autonomia política i crear mitjans de comunicació audiovisual propis (com són la ràdio, la televisió i els serveis audiovisuals i de la societat de la informació) que serveixen per a aprofundir en el coneixement, el foment i la difusió de la llengua i cultura valencianes en l'àmbit de la informació i la comunicació, i al mateix temps es convertesquen en elements fonamentals per a la vertebració de la nostra comunitat".

La llei de recuperació era molt crítica amb la supressió del servei de comunicació audiovisual de la Generalitat atesa l'absència d'altres mitjans autonòmics en valencià i s'expressava així:

"malgrat l'augment notable de les possibilitats tecnològiques lligades al procés de digitalització de les telecomunicacions i la multiplicació de l'oferta de comunicació audiovisual, i en contra del que havia estat la manera tradicional d'interpretar aquests mandats pels representants del poble valencià, no sols va donar cobertura el cessament d'emissions de RTVV, sinó que va establir la prohibició legal que hi ha-

guera mitjans públics valencians, frustrant d'aquesta manera el dret a disposar de mitjans audiovisuals d'àmbit autonòmic que donaren satisfacció a la necessitat de tenir una complida oferta de comunicació audiovisual en llengua pròpia”.

Un any i mig més tard es va aprovar la *Llei 6/2016, de 15 de juliol, de la Generalitat, del Servei Públic de Radiodifusió i Televisió d'Àmbit Autonòmic, de Titularitat de la Generalitat* i dos anys i mig més encara es va tardar en reprendre, l'any 2018, els serveis radiofònics i televisius autonòmics, prova més que evident que el sistema legal establert no garanteix l'existència de mitjans autonòmics ni, en conseqüència, l'existència d'un mínim respecte al principi de pluralisme lingüístic.

La nova llei regula el servei públic audiovisual de titularitat de la Generalitat com un servei essencial d'interès econòmic general (emprant la terminologia de la Llei General de Comunicació Audiovisual) “necessari per a la vertebració i la cohesió territorial de la Comunitat Valenciana, com també per al manteniment de la nostra identitat com a poble, la nostra cultura i la nostra llengua, que té per objecte satisfer les necessitats d'informació, cultura, educació i entreteniment dels ciutadans i la societat de la Comunitat”.

Pel que fa al contingut del servei públic, de producció, edició i difusió de continguts per a canals de ràdio i de televisió la llei diu que ha de ser en obert, accessible i en valencià, i que es complementarà amb emissió multilingüe de les obres audiovisuals en castellà i anglès o, si escau, en versió original. En aquest supòsit, se'n garantirà el subtítulat al valencià i castellà.

En relació als principis bàsics de la producció i la programació la llei estableix que hauran d'ajustar-se al compliment de les seues funcions de servei públic i contribuir activament a la normalització de la llengua i la cultura pròpies de la Comunitat Valenciana i a la seua vertebració territorial. Hi haurà oferta radiofònica i televisiva i l'oferta musical cantada haurà de contenir com a mínim un cinquanta per cent de cançons interpretades en valencià. En quant als objectius, destaquem: article 5.1.n) Promoure la cohesió territorial i la diversitat lingüística mitjançant la difusió en valencià, que serà la llengua vehicular dels mitjans públics que depenguen de Generalitat Valenciana 5.1.o) Promoure el

coneixement i l'ús de llengües estrangeres i de les altres llengües i modalitats lingüístiques de l'Estat.

El contracte programa subscrit entre el Consell i la Corporació Valenciana de Mitjans de Comunicació per al període 2018-2020³³ estableix, com a objectiu número 2 el de “Promoure l'ús i la difusió de la llengua i la cultura valencianes, i donar-hi suport Un dels objectius fonamentals de la CVMC és la promoció de la llengua i la cultura valencianes”.

La Corporació ha de treballar per a reforçar l'espai comunicatiu valencià, amb la voluntat de ser la seua referència. Els mitjans de comunicació públics valencians, a més de tindre el valencià com a llengua vehicular de les emissions i com a llengua institucional de les comunicacions, tenen la missió de contribuir a la millora de l'ús social del valencià. En aquest sentit, la CVMC ha de realitzar iniciatives per a promoure i fomentar l'ús del valencià, siga a través d'iniciatives pròpies o en cooperació amb institucions, entitats o organismes que tinguen aquest mateix objecte.

Hi ha també el compromís de dedicar un mínim del 35 % del temps d'emissió anual a la difusió d'obres audiovisuals i cinematogràfiques de productores valencianes independents i de producció original en valencià, la qual cosa suposa una significativa concreció molt per sobre el que estableix la Llei del Sector Audiovisual.

³³ Publicat al DOGV núm. 8312, de 7 de juny de 2018.

4 . 8

PERSPECTIVES DE REDREÇAMENT

El Govern del Botànic ha hagut d'esmerçar molta energia i recursos a ordenar el caòtic panorama creat en l'etapa popular de la Generalitat en pràcticament tots els fronts: el debat i l'exigència social tant de la recuperació del servei autonòmic com de les emissions de TV3 al País Valencià, la situació de les concessions autonòmiques i locals de TDT, anul·lades per sentència del Tribunal Suprem, la situació jurídica i econòmica creada per l'extinció i liquidació de RTVV, les reivindicacions dels seus ex treballadors i els processos judicials en marxa; el caos existent en la ràdio i la televisió digitals amb centenars d'ocupacions il·legals i proliferació d'emissions mancades de tota legalitat... en definitiva, una situació absolutament impròpia d'un estat democràtic i de dret inserit en la Unió Europea i subjecte a la seua normativa.

La política de l'administració valenciana ha estat lenta – per les dificultats jurídiques, econòmiques i tècniques existents així com per la manca de recursos- però constant i decidida.

La línia a seguir sembla clara i s'hi veu l'intens treball fet. La represa de les concessions autonòmiques i els nous atorgaments de llicències de TDT local va ser la primera de les iniciatives. En efecte, com hem comentat adés, una de les concursants de 2006, Difusión Tele Elx, va interposar recurs contra la resolució de data 30 de gener de 2006 del Conseller de Relacions Institucionals i Comunicació per la qual s'adjudicaven les concessions de televisió digital d'àmbit local; després d'esgotar les instàncies judicials, el Tribunal Suprem va anul·lar l'adjudicació³⁴, en entendre que la resolució impugnada no estava degudament motivada i que la mesa de contractació va incomplir la funció de valorar i ponderar, per si mateixa, les distintes propostes presentades (F.J. 11), i es va limitar a assumir, sense més, la valoració i la puntuació numèrica atorgada per una entitat privada (Doxa Consulting), la qual cosa, al seu torn, no garantia el principi d'imparcialitat que havia de presidir la seua actuació. Doncs bé, després d'anys de paràlisi, es van retrotraure les actuacions al moment previ i una vegada comprovats els requisits exigits llavors com encara existents, es va

³⁴ Sentència de 18 de juliol de 2012. Recurs número 5128/2008-, de la Secció Setena de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Suprem.

procedir a realitzar les noves adjudicacions a les empreses que, durant aquest temps, es mantienien en actiu i podien encara acomplir-los.

Després de la reassignació de 2016, els 12 canals que van quedar deserts llavors s'han tornat a traure a concurs l'any 2019, refermant la voluntat de completar les adjudicacions en totes les demarcacions.

Una altra de les novetats importants és l'aprovació del *Decret 4/2017, de 20 de gener* (DOGV núm. 7967, de 27 de gener) pel qual es regulen els serveis i el Registre de Prestadors de Comunicació Audiovisual de la Comunitat Valenciana.

El decret, es deriva del desplegament de la Llei 7/2010 i té efectes derogatoris directes sobre determinats continguts de la Llei 1/2006, en connexió directa amb el nou règim jurídic dels serveis de comunicació audiovisual d'interès general que estableix la normativa bàsica. Té per objecte regular l'exercici de les competències que, com a autoritat audiovisual, corresponen a la Generalitat en relació amb la prestació dels serveis de comunicació audiovisual en el seu àmbit territorial, en particular:

- 1) El règim jurídic de la prestació dels serveis de comunicació audiovisual comercials de titularitat privada.
- 2) El règim jurídic específic de la prestació dels serveis de comunicació audiovisual comunitaris sense ànim de lucre.
- 3) El règim aplicable als serveis públics de comunicació audiovisual.
- 4) El desplegament del règim d'inspecció dels serveis de comunicació audiovisual i de l'exercici de la potestat sancionadora.
- 5) La creació del Registre Autòmic de Prestadors de Serveis de Comunicació Audiovisual de la Comunitat Valenciana i la regulació de la seua organització i funcionament.

El Decret estableix que la prestació de serveis de comunicació audiovisual de titularitat privada en l'àmbit territorial de la Comunitat Valenciana,

de naturalesa comercial o comunitària sense ànim de lucre, està subjecta, amb caràcter general, a una comunicació fefaent i prèvia a l'inici de l'activitat davant de l'òrgan competent en matèria de comunicació audiovisual de la Generalitat, excepte en aquells casos en què el servei de comunicació audiovisual es preste mitjançant ones hertzianes terrestres, i llavors estarà subjecta a l'obtenció d'una llicència atorgada mitjançant concurs. A continuació, a través de sengles seccions, es regula tant el procediment de comunicació prèvia com el de concurs. Hom regula també els aspectes essencials de les llicències, els serveis de comunicació audiovisual comunitaris concebuts únicament sense finalitat comercial, i també els serveis públics de comunicació audiovisual i, en especial, els d'àmbit local, fixant-ne el control de la prestació, les formes de gestió dels serveis o les obligacions dels prestadors públics.

Es desplega també el règim sancionador contingut tant en la Llei 7/2010 com en la Llei 1/2006, de la Generalitat i per últim, es crea i regula el *Registre de Prestadors de Serveis de Comunicació Audiovisual de la Comunitat Valenciana*, en el qual hauran d'inscriure's les persones físiques o jurídiques prestadores dels serveis de comunicació audiovisual inclosos en l'àmbit d'aplicació d'aquest decret, que hagen realitzat una comunicació prèvia, hagen obtingut una llicència, o l'habilitació necessària, i també les persones físiques o jurídiques que, segons la normativa bàsica, siguen titulars de participacions significatives en les entitats prestadores de serveis de comunicació, que hauran de fer constar el seu percentatge de participació en el capital d'aquestes. En el registre figuraran, a més, tots els fets, els negocis jurídics i les circumstàncies tècniques que afecten els titulars dels serveis i el servei, i també les seues modificacions.

És doncs un Decret ambiciós que regula i ordena totes les competències autonòmiques i que sense dubte, en desplegar i modificar la Llei 1/2006 referma, una vegada superada la crisi de la supressió dels serveis audiovisuals, el compromís de la Generalitat a l'hora d'exercir-les plenament.

Una altra de les accions empreses per part de la Generalitat ha estat la convocatòria del nou concurs públic per a l'atorgament de 31 llicències per a

la prestació de serveis de comunicació audiovisual radiofònica en ones mètriques amb modulació de freqüència, l'any 2018. Com a novetat, el concurs reserva una sèrie de freqüències i les seues corresponents llicències per als serveis de comunicació audiovisual sense ànim lucratiu i realitza especificacions molt interessants en relació a la llengua. Així, la convocatòria diu que "davant el dèficit d'oferta radiofònica en valencià, també es reserven unes freqüències i les seues corresponents llicències, per a l'emissió íntegra en valencià".

La promoció del valencià és un dels objectius d'aquesta convocatòria i és la primera vegada que això succeeix, raó per la qual ens hem de felicitar.

Queden encara no pocs obstacles i dificultats, una d'elles assolir una vella reivindicació com és la de la recepció de les emissions d'IB3 i de la Corporació Catalana del Mitjans Audiovisuals, estancada en la manca d'espai radioelèctric i el bloqueig de l'administració central, especialment difícil des del punt de vista polític en aquests temps en què tot és confon i la reivindicació del plurilingüisme lingüístic s'interpreta poc menys que com un atac a les institucions i fins i tot a la integritat de l'Estat. La qüestió és però prou senzilla i es tracta de decidir si volem treure rendiment social i econòmic a l'existència d'uns mitjans de qualitat fets en català pels nostres veïns i ajudar així a contrarestar la preeminència absoluta del castellà i, subsidiàriament de l'anglès, en la comunicació audiovisual valenciana. Tot això sense deixar de promoure, enfortir i multiplicar els nostres mitjans propis, els quals, com diu l'eslògan de la Corporació Valenciana de Mitjans de comunicació, tenen com a objecte satisfer les necessitats d'informació, cultura, educació i entreteniment dels ciutadans i ciutadanes i de la societat valenciana.



Cinquena part

CONCLUSIONS

En aquest treball hem fet un repàs de la normativa existent, tant a nivell estatal, com autonòmic valencià, en relació als mitjans audiovisuals, els seus orígens, la seua evolució i la situació actual.

Una de les peculiaritats més destacades i que, pensem, ha caracteritzat tota l'evolució posterior, ha estat la situació de partida, determinada per un estat dictatorial, centralista i repressor de les llengües diferents del castellà que ja havia creat una estructura jurídica, organitzativa i tècnica sobre la qual s'ha anat construint tota la regulació, a més d'una cultura política en la que encara existeix instal·lada la idea que hi ha llengües de primera, com el castellà i llengües inferiors, no aptes per a usos públics generalitzats.

Així, l'aparició de la Constitució, que evidentment va suposar el reconeixement del dret a la llibertat d'expressió i també a la llibertat d'informació com a drets fonamentals de l'Estat democràtic, va inserir aquests drets sobre una estructura comunicativa ja creada en què, les decisions respecte l'organització tècnica i jurídica ja estaven preses i on existia una concepció uniforme monolingüe. Així, l'espectre radioelèctric era titularitat estatal i només l'Estat tenia la competència per organitzar-lo i explotar-lo, bé directament, bé mitjançant concessió administrativa, com en el cas de la ràdio, ja que la televisió era considerada un servei públic d'àmbit estatal que havia de ser explotat directament per l'Administració en règim de monopoli. I evidentment les emissions estatals s'havien de realitzar exclusivament en castellà.

Aquesta visió estructural ha perdurat fins la irrupció de la normativa europea de liberalització del mercat i, mentrestant, el desplegament de l'Estat autonòmic s'ha fet de forma paral·lela, en un àmbit territorial restringit i fraccionat i sempre amb dos condicionants, d'una part, el control tècnic sobre les telecomunicacions per part de l'Estat i per tant, la planificació de l'espectre radioelèctric i per altra, la competència sobre la normativa bàsica dels mitjans de comunicació, també estatal.

Pel que fa la qüestió lingüística, hem vist com en aquesta matèria s'ha reproduït l'esquema constitucional segons el qual el castellà és la llengua oficial de tot l'Estat, l'hegemònica, la llengua en la qual s'expressen els mitjans

d'àmbit estatal i, les altres llengües, dependran tant per al seu estatut jurídic, com per a la presència en els mitjans de comunicació autonòmics de la regulació interna de cadascuna de les comunitats autònomes amb llengua pròpia.

Aquesta situació ha propiciat unes comunitats lingüístiques fraccionades, amb diferents estatuts jurídics per a les mateixes llengües compartides, amb diferents capacitats i voluntats integradores i amb un rang també molt diferent de mitjans audiovisuals. No s'ha tingut en compte l'àmbit territorial de les llengües i no s'ha donat resposta a la necessitat de concentrar i rendibilitzar recursos i sinèrgies per a crear mitjans potents en les llengües autonòmiques principals, que no en són tantes: català, eusquera i gallec, parlades, això sí, per milions de persones de tot l'Estat.

El principi constitucional de promoció del plurilingüisme, respecte a la diversitat i foment de les "llengües espanyoles" està recollit en totes i cadascuna de les normes bàsiques estatals sobre mitjans de comunicació però és, com hem vist, lletra morta. Les televisions i les ràdios estatals no apliquen quotes d'emissió en entendre que l'ús del valencià ja dona compliment a l'exigència d'utilització de les "llengües espanyoles", tot això malgrat que el Tribunal Constitucional va qualificar aquesta interpretació, temuda per les comunitats basca i catalana, com a "conjectura" i no com un fet segur tot coneixent el tarannà monolingüista de l'Estat.

Ni la digitalització, amb la multiplicació de possibilitats tècniques, ni l'aprovació de tractats internacionals com ara el *Conveni sobre Televisió Transfronterera del Consell d'Europa* que promouen i garanteixen la creació europea i la lliure circulació de productes audiovisuals, ni la subscripció per part de l'Estat espanyol de la *Carta per a les Llengües Regionals o Minoritàries* que suposadament hauria de servir per a garantir el respecte a la integritat territorial de les comunitats lingüístiques, i per a remoure les divisions administratives que impedeixen la creació i la lliure recepció de mitjans fets en llengües protegides, han servit per a fomentar la cooperació intercomunitària, la persecució, sanció i tancament d'emissions fetes en llengües protegides al si d'una comunitat lingüística que no coincidia exactament amb la divisió administrativa autonòmica.

Finalment, constatar que, amb la regulació vigent i sota el mandat de la Llei General de Comunicació Audiovisual que sí permet a les Comunitats Autònomes, decidir, dins dels límits ja assenyalats, la creació i la configuració dels seus mitjans audiovisuals, no hi ha garantia legislativa de la seua existència, és a dir, es contempen com una potestat o facultat de les comunitats, no com una obligació de servei públic essencial quan, en puritat, són més essencials que els estatals en respondre a principi d'immediatesa, descentralització, informació de proximitat, cohesió social, vertebració territorial i sobretot, extensió del coneixement, foment, valorització i normalització de les llengües regionals, cooficials o no, que pateixen un conflicte lingüístic de substitució en estar subordinades a una llengua estatal, potent i preminent des del punt de vista legal.

El País Valencià ha patit greument les conseqüències d'aquesta situació i ha vist desaparèixer les emissions catalanes de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, fonamentalment TV3 i Cat Ràdio, que van ser en realitat el primer *tercer canal* valencià, en aparèixer abans que les de la pròpia corporació valenciana, ha vist ocupar el seu àmbit autonòmic i local per grups estatals, de televisió i de ràdio, a qui no se'ls ha exigut cap quota o reserva de valencià per a accedir a les concessions, ara llicències i ha vist també, primer explotar, pervertir i malbaratar la seua ràdio i televisió pública i posteriorment, suprimir el servei tot renunciant la Generalitat a la seua prestació.

En definitiva, constatem que estem davant d'un sistema que, tot i *permetre* un segon pla de nivell autonòmic i local, manté en l'àmbit estatal i en la seua configuració general una concepció profundament centralista i uniformadora en castellà. Podem assenyalar com a la característica més perniciosa del sistema audiovisual autonòmic el fet que fracciona les mateixes comunitats lingüístiques a què, teòricament, ha de prestar un servei públic essencial de normalització lingüística i garantia dels drets comunicatius dels seus parlants. Resulta evident hores d'ara també que l'Estat no vol modificar aquesta situació malgrat l'assumpció de compromisos internacionals. Finalment, el més greu de tot és que, amb aquest sistema, el dret a la comunicació en llengua pròpia no està garantit i és palmari que l'Estat no ha assolit en aquest àmbit

les obligacions derivades de la legislació internacional europea i comunitària i dels principis constitucionals ni tampoc ha desplegat la seua pròpia legislació en la qual cínicament hi inclou preceptes ampul·losos i pretesament garantistes per a, tot seguit, ignorar-los sense cap conseqüència.

El canvi polític esdevingut al País Valencià des de 2015, amb la configuració d'una nova majoria parlamentària ha suposat un bri d'esperança. Alhora, el treball fet fins ara, evidencia la voluntat de redreçar la situació, de crear i mantenir els mitjans autonòmics. És una obligació exigible, al nostre entendre, als poders públics, en tant que el dret a la informació no pot veure's garantit si no hi ha possibilitat material de que eixa informació estiga disponible en la llengua de la ciutadania que l'ha de rebre.



BIBLIOGRAFIA I *INFORMES*

BARATA MIR, Joan; FITA CABA, Carme. *La Llei General de la Comunicació Audiovisual com a norma bàsica estatal i el seu encaix en el dret públic de Catalunya.* Revista d'estudis autonòmics i federals núm. 15. p. 164–196, 2012.

BASTIDA FREIJEDO, Francisco J. *Medios de comunicación social y democracia en veinticinco años de constitución.* Revista española de derecho constitucional. Núm. 71, págs. 161–186, 2004.

BASTIDA FREIJEDO, Francisco J. *Pluralismo y medios de comunicación audiovisuales. Democracia y medios de comunicación,* Joaquin Tormos Mas (coord.), 2002.

BOIX PALOP, Andrés. *El tancament de Radiotelevisió Valenciana i l'encaix jurídic i constitucional del servei públic televisiu autonòmic a Espanya.* Quaderns del CAC. Núm. 40, 2014.

BOIX PALOP, Andrés. *Regulación y mercado en el sector audiovisual español. La nueva regulación del audiovisual: medios, derechos y libertades,* Andrés Boix Palop; José Mari Vidal Beltran (coord.), 2014.

CANOSA FARRÁN, Francesc. *La televisión franquista de papel (1948–1966).* II Congreso Internacional de Historia de Nuestro Tiempo, Carlos Navajas Zubeldia; Diego Itirroaga Barco, p. 339–348, 2010.

CHINCHILLA MARÍN, M. Carmen; AZPITARTE SÁNCHEZ (Coords.) *Estudios sobre la Ley General de la Comunicación Audiovisual.* Navarra: Aranzadi, 2011

CHINCHILLA MARÍN, M. Carmen. *Les competències de les Comunitats Autònomes en matèria de televisió.* Revista catalana de dret públic. Núm. 8, p. 61–89, 1987.

CHINCHILLA MARÍN, M. Carmen (coord.) *Telecomunicaciones. Estudios sobre dominio público y propiedad privada.* Ed. Marcial Pons, 2000

COROMINAS PIULATS, María; BONET BAGANT, Montse i altres. *Televisión digital terrestre local (TDT-L) en España: los concesionarios privados.* ZER. Revista de Estudios de Comunicación. EHU. Vol 12, Núm. 22, 2007.

CORRETJA TORRENS, Mercè. *Els mitjans audiovisuals de Catalunya i el dret a la diversitat cultural i lingüística. Els reptes dels mitjans audiovisuals en llengua catalana.* Taula rodona, novembre 2014. Barcelona : Institut d'Estudis Autonòmics, 2015.

DURAN FROIX, Joan-Stéphane. *La única excepción al monopolio del castellano en la cultura de masas franquista: el caso de la televisión en catalán.* Revista Internacional

de Comunicación Audiovisual, Publicidad y Estudios Culturales. Volumen I. Núm. 6. Sevilla 2008.

GUICHOT, Emilio (coord.); **BOIX PALOP; CARRILLO DONAIRE; GUICHOT DE LA SIERRA; VAZ-QUEZ ALONSO**. *Derecho de la comunicación*. Ed. Iustel, 2013.

GUIMERÀ I ORTS, Josep Àngel; BLASCO GIL, José Joaquín. *La regularización de las emisiones de televisión autonómica fuera de la comunidad de origen: el caso de Catalunya. 2004–2014*. Universitat Autònoma de Barcelona. Àrea Abierta. Vol. 15, núm. 2. Juliol, 2015.

LÓPEZ GARCÍA (Ed); **MARTÍNEZ GALLEGO; BERNARDO; GAMIR I MARTÍNEZ SANCHIS; PERIS BLANES; IGLESIAS GARCÍA I PAPI-GÁLVEZ, BOIX PALOP; CASERO I LOPÉZ GARCÍA; DE LA FUENTE SOLER; IZQUIERDO I LARA**. *El ecosistema comunicativo valenciano. Características y tendencias de la primera dècada del siglo XXI*. Ed. Tirant lo Blanch, 2010.

LÓPEZ GARCÍA (ed); **MARTÍNEZ GALLEGO; GAMIR RÍOS; CASERO-RIPOLLÉS; MARTÍNEZ SANCHIS; BOIX PALOP; PALAU SAMPÍO; CARRATALÀ; PERIS BLANES; Díez Recio i Picó; LÓPEZ GARCÍA; IGLESIAS-GARCÍA i CANO-ORÓN**. *La comunicació a la Comunitat Valenciana (2010-2018): crisi i canvi*. Institució Alfons el Magnànim, 2019.

MARTÍNEZ SANCHIS, Francesc. *La informació de proximitat del País Valencià en l'àmbit dels territoris de llengua catalana*. Arxius de Ciències Socials. Núm. 23 desembre, pp 37–58, 2010.

MARZAL FELICI; IZQUIERDO CASILLO; CASERO-RIPOLLÉS. *El caso de RTVV y los retos de una nueva gobernanza*. Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Jaume I, Universitat Pompeu Fabra. Col·lecció Aldea Global, 33 La crisis de la televisión pública, 2015.

MORENO PERAL, Isaac. *La radio: un medio veterano que se adapta a los cambios tecnológicos*. Revista BIT Núm. 200. Colegio Oficial de Ingenieros de Telecomunicación i Asociación Española de Ingenieros de Telecomunicación, 2015.

MURELAGA IBARRA, Jon. *Historia contextualizada de la radio española del franquismo (1940–1960)*. Historia y comunicación social, ISSN 1137–0734, Nº 14, págs. 367–386, 2009.

MURELAGA IBARRA, Jon. *La radio española en la transición democrática. (1975–1982)*. Euskonews & Media. <https://portal.issn.org/resource/ISSN-L/1139-3629>

RUEDA LAFFOND, José Carlos. *La televisión, símbolo del desarrollismo franquista: algunas claves de interpretación*. Cercles. Revista d'Història Cultural. Núm. 21, 2018.

TEODORO I PERIS, Mercè. *El tancament de Radiotelevisió Valenciana. Crònica de la fi d'una època. Els reptes dels mitjans audiovisuals en llengua catalana*. Taula rodona, novembre 2014. Institut d'Estudis Autònòmics. Barcelona, 2015.

URRUTIA LIBARONA, Iñigo. *El marco europeo de los medios audiovisuales sin fronteras como instrumento para la difusión de las lenguas regionales o minoritarias. Els reptes dels mitjans audiovisuals en llengua catalana*. Taula rodona, novembre 2014. Institut d'Estudis Autònòmics. Barcelona, 2015.

VERNET, Jaume; PONS, Eva, POU, Agustí, SOLÉ, J. Ramon i PLA, Anna Maria. *Dret Lingüístic. Règim Jurídic de les llengües a la Constitució espanyola i als estatuts d'autonomia*. Cossetània Edicions. Universitat Rovira i Virgili, 2003.

VIDAL BELTRÁN, José María. *El marco constitucional y regulatorio de los medios de comunicación en España. La nueva regulación del audiovisual: medios, derechos y libertades*. Andrés Boix Palop i José Maria VIDAL BELTRAN (coords.), 2014.

VIDAL BELTRÁN, José María. *La incorporación del derecho de la Unión Europea en la regulación española del audiovisual. Marco Jurídico. Naturaleza e incidencia en la normativa estatal*. Revista de Derecho de la Unión Europea. Núm. 29, pp 75–129. Madrid, 2015.

VIDAL BELTRÁN, José María. *Encajes y perspectivas jurídicas de la renuncia y la posible reversión de la prestación del servicio público de Radiotelevisión Autonómica en la Comunitat Valenciana*. Pasado, presente y futuro de RTVV / Josep Rodríguez i Santonja (ed.lit.), 2015

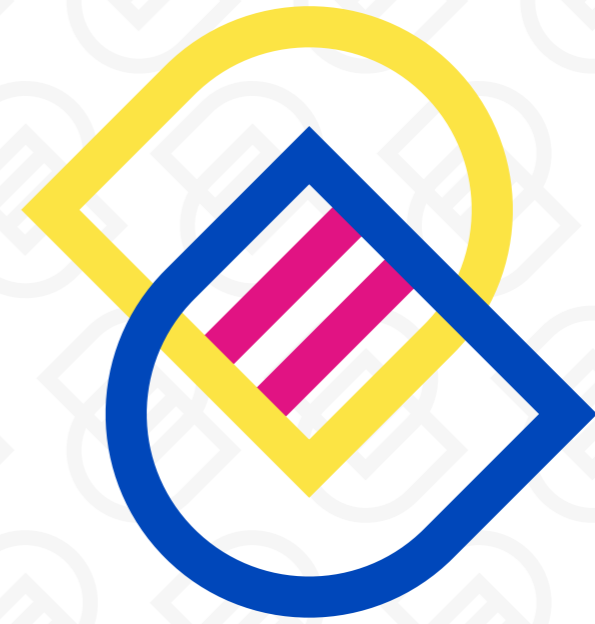
VIDAL BELTRÁN, José María. *Pluralismo, concentración y libertad de los medios de comunicación en la Unión Europea*. Revista de Derecho de la Unión Europea. Núm. 24, pp 17–64. Madrid, 2013.

XAMBÓ I OLMOS, Rafael. *“RTVV, de l'esperança a la manipulació i el saqueig”*. L'Espill, núm. 43, Universitat de València, 2013.

INFORMES:

Informe sobre el cumplimiento de las obligaciones de servicio público por la corporación radio y televisión española y su financiación. Años 2015 y 2016. MSP/CNMC/001/16. Consejo de la Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia.

PONS PARERA, Eva. *Informe sobre la necesidad de la “Proposición de Ley Televisión Sin Fronteras” en el contexto normativo actual*, 2010.



**Càtedra de
Drets Lingüístics**



